

Received/Geliş : 2026 July/Temmuz Accepted/Kabul : 2026 August/Ağustos Published/Yayın : 2026 September/Eylül

Kültürel Mirasın Eğitim Yoluyla Sürdürülebilirliği: Leonardo da Vinci'nin Metalpoint Tekniğinden Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliğine

Esra Yağcı¹

Atıf/Reference: Yağcı, E. (2026). Kültürel Mirasın Eğitim Yoluyla Sürdürülebilirliği: Leonardo da Vinci'nin Metalpoint Tekniğinden Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliğine. *Yönetim ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 219-239.

Özet

Bu çalışma, tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini eğitim yönetimi perspektifinden incelemeyi ve kültürel mirasın korunması ile eğitim yoluyla aktarılmasında okul yönetimlerinin üstlenebileceği rolleri kavramsal olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kavramsal ve literatüre dayalı bir inceleme olarak yapılandırılan çalışmada sanat tarihi, sanat ve kültürel miras eğitimi ile eğitim yönetimi literatürü disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmıştır. Leonardo da Vinci'nin kullandığı metalpoint/silverpoint tekniği, çalışmanın temel odağı olmaktan çok tarihsel üretim bilgisinin korunması, yeni kuşaklara aktarılması ve çağdaş eğitim koşullarında yeniden yorumlanmasını somutlaştıran tarihsel bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Literatürün kavramsal sentezi sonucunda, kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliğini okul yönetimiyle ilişkilendiren Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesi önerilmiştir. Çerçeve; koruma, aktarım ve yeniden yorumlama olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Kaynak yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik süreçlerinin bu boyutların eğitim ortamında karşılık bulmasını destekleyebileceği; öğretmenlerin uygulama kapasitesinin geliştirilmesinin ise tarihsel sanat tekniklerinin öğretim süreçlerine yeniden kazandırılmasına ve öğrencilerin kültürel mirasla uygulamalı biçimde etkileşim kurmasına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Çalışmada ayrıca silverpoint tekniğinin tarihsel özellikleri korunarak günümüz okul ortamlarına uyarlanmasına yönelik uygulama olanakları tartışılmış ve okul yöneticileri, güzel sanatlar liseleri, Millî Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve kültür kurumlarına yönelik öneriler geliştirilmiştir. Önerilen çerçeve ampirik olarak sınanmış bir liderlik modeli değil, gelecekte yapılacak araştırmalarda test edilebilecek kavramsal bir açıklama çerçevesidir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, eğitim yönetimi, okul liderliği, sanat eğitimi, metalpoint, silverpoint, Leonardo da Vinci.

The Sustainability of Cultural Heritage Through Education: From Leonardo da Vinci's Metalpoint Technique to Cultural Heritage-Focused School Leadership

Abstract

This study aims to examine the sustainability of historical art techniques in educational settings from the perspective of educational administration and to conceptually evaluate the roles that school administrations can assume in preserving cultural heritage and transmitting it through education. Designed as a conceptual and literature-based review, the study adopts an interdisciplinary approach by integrating literature from art history, art and cultural heritage education, and educational administration. Leonardo da Vinci's use of the metalpoint/silverpoint technique is considered not as the primary focus of the study, but as a historical example that illustrates how historical production knowledge can be preserved, transmitted to new generations, and reinterpreted within contemporary educational contexts. Based on the conceptual synthesis of the literature, the study proposes a Heritage-Oriented School Leadership framework that links the sustainability of cultural heritage through education with school administration. The framework comprises three dimensions: preservation,

¹ Mustafa Kemal Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi, <https://orcid.org/0009-0008-8506-8587>; esrayagci3153@gmail.com;

transmission, and reinterpretation. It is suggested that resource management, instructional leadership, curriculum management, school culture, and cultural leadership can support the integration of these dimensions into educational settings, while strengthening teachers' implementation capacity may facilitate the reintroduction of historical art techniques into teaching processes and promote students' hands-on engagement with cultural heritage. The study also discusses possibilities for adapting the silverpoint technique to contemporary school settings while preserving its historical characteristics and offers recommendations for school administrators, fine arts high schools, the Ministry of National Education, universities, and cultural institutions. The proposed framework is not an empirically validated leadership model but a conceptual explanatory framework that can be tested in future research.

Keywords: Cultural heritage, educational administration, school leadership, art education, metalpoint, silverpoint, Leonardo da Vinci.

1. Giriş

Sanat eğitimi, yalnızca algısal ve teknik becerilerin geliştirilmesine yönelik bir alan değil, aynı zamanda toplumların tarihsel bilgi birikiminin, üretim biçimlerinin ve kültürel hafızasının kuşaklar arasında aktarılmasını sağlayan önemli bir eğitim alanıdır. Bu yönüyle sanat eğitimi, estetik duyarlılığın geliştirilmesinin ötesinde somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve yeniden yorumlanmasını da kapsar. Sanat eğitiminde neyin öğretildiği kadar hangi bilgi ve tekniklerin öğretim dışında kaldığı da müfredat, öğretmen yetiştirme süreçleri, maddi olanaklar ve okul kültürüyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle sanat eğitimi, kültürel sürekliliğin sağlanması ve kültürel hafızanın yeni kuşaklara aktarılması açısından stratejik bir alan niteliğindedir (Fiorani, 2022; Ankyiah, 2023; Gao ve Karin, 2024). Bununla birlikte, özel malzeme, atölye ortamı ve uzun uygulama süreçleri gerektiren bazı geleneksel sanat tekniklerinin günümüz eğitim ortamlarındaki görünürlüğünün azalması, bu tekniklerde biriken sanatsal bilgi ve uygulama deneyiminin geleceğe aktarılması konusunda önemli bir sorun oluşturmaktadır (Demir, 2014).

Sanat eğitiminin tarihsel dönüşümü, değişen pedagojik yaklaşımlar ve kurumsal önceliklerle birlikte gerçekleşmiştir. Son yıllarda çağdaş medya, tasarım odaklı düşünme ve dijital yeterliklerin sanat eğitimi programlarında daha görünür hâle gelmesi; müfredat reformları, öğretmen eğitiminin dönüşümü ve okullardaki zaman ve kaynak kullanımındaki değişimlerle birlikte ilerlemiştir. Bu süreç, tarihsel olarak sanatçı yetiştirme geleneğinin önemli bir parçası olan bazı uygulamaların eğitim programlarında daha sınırlı yer bulmasına yol açmıştır. Tarihsel üretim pratikleri ile güncel öğretim uygulamaları arasındaki bu mesafe yalnızca öğretmenlerin bireysel tercihleriyle açıklanamaz; okullarda hangi sanat bilgisinin öğretileceğini belirleyen müfredat ve yönetim süreçleri de bu dönüşümde rol oynamaktadır (Ankyiah, 2023; Farago, 2019). Dolayısıyla tarihsel tekniklerde saklı kültürel mirasın sürdürülebilirliği, öğretmenlerin bireysel çabalarının yanı sıra kurumsal stratejiler, kaynak tahsisi ve liderlik uygulamalarıyla da ilişkilidir.

Bu dönüşümden etkilenen uygulamalar arasında metalpoint ve silverpoint gibi tarihsel çizim teknikleri de bulunmaktadır. Bununla birlikte, tarihsel sanat bilgisinin çağdaş eğitim ortamlarına aktarılması yalnızca geçmiş dönemlere ait eserlerin, sanatçıların ve tekniklerin kuramsal olarak tanıtılmasıyla sınırlı değildir. Tarihsel üretim biçimlerinin uygulamaya dayalı öğrenme süreçleriyle ilişkilendirilmesi, öğrencilerin geçmiş dönemlerin sanat anlayışını, malzemelerini ve üretim pratiklerini daha somut biçimde deneyimlemelerine olanak sağlayabilir. Nitekim Martikainen (2018), sanat tarihi öğretiminde çizim, resim ve heykel gibi uygulamaya dayalı yöntemlerin kullanılmasının öğrencilerin geçmiş ile bugün arasında ilişki kurmalarını desteklediğini; sanat tarihsel dönemleri, kültürleri, teknikleri ve malzemeleri uygulama yoluyla anlamlandırmalarına katkı sağladığını ortaya koymuştur. Bu açıdan metalpoint ve silverpoint gibi tarihsel tekniklerin eğitim ortamlarındaki önemi, yalnızca geçmişe ait bir çizim yönteminin korunmasından değil, tarihsel üretim bilgisinin uygulama yoluyla yeni kuşaklarla buluşturulabilmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla temel sorun, bu tekniklerin eğitim ortamlarından bütünüyle kaybolduğu ya da kullanımının giderek azaldığı varsayımından çok, tarihsel sanat bilgisinin çağdaş eğitim koşullarında nasıl korunabileceği, aktarılabilmesi ve yeniden yorumlanabileceğidir (Martikainen, 2018).

Öte yandan sanat üretimi ve eğitiminin dijitalleşmesi, sanatsal ifade ve öğrenme olanaklarını önemli ölçüde genişletmiştir. Dijital araçlar araştırma, simülasyon, belgeleme, üretim ve paylaşım için yeni imkânlar sunarken, bu gelişmelerin geleneksel tekniklerin korunmasıyla karşıt bir ilişki içinde değerlendirilmesi gerekli değildir. Asıl mesele, tarihsel üretim bilgisinin dijital olarak zenginleşen öğrenme ortamlarında nasıl korunacağı ve yeniden yorumlanacağıdır. Tarihsel tekniklerle dijital uygulamaların birlikte kullanılması, geleneksel bilginin aktarımını sürdürürken erişilebilirlik, iş birliği ve yeniden yorumlama açısından yeni olanaklar sağlayabilir (Farago, 2019). Böyle bir yaklaşım, tarihsel zanaat bilgisini çağdaş pedagojik olanaklarla buluşturarak kültürel hafızanın eğitim

ortamlarında canlı tutulmasına katkı sağlayabilir.

Bu noktada geleneksel sanat tekniklerinin yalnızca geçmişe ait üretim yöntemleri olarak değil, tarihsel üretim bilgisinin ve somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcıları olarak değerlendirilmesi gerekir. Kültürel miras bu açıdan yalnızca müzelerde korunacak bir geçmiş değil; sınıflarda deneyimlenebilen, yorumlanabilen ve yeniden üretilen bir eğitim kaynağıdır. Okullar, müzeler ve kültür kurumlarıyla birlikte mirasın aktarılmasında önemli bir konuma sahiptir; ayrıca müfredat, öğretim süreçleri ve okul kültürü üzerindeki etkileri nedeniyle özgün bir işleve sahiptir. Bu anlayışta koruma, nesnelerin muhafaza edilmesinin ötesine geçerek tarihsel bilginin öğretim uygulamaları, atölye çalışmaları ve iş birliğine dayalı öğrenme yoluyla yeni kuşaklara aktarılmasını kapsar (Ankyiah, 2023; Demir, 2014; Farago, 2019; Fernández vd., 2021).

Kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği, konuyu doğrudan eğitim yönetimi alanına taşımaktadır. Bir tarihsel tekniğin okulda öğretilip öğretilmemesi yalnızca öğretmenin bireysel tercihiyle açıklanamaz. Okulun stratejik öncelikleri, materyal ve atölye olanakları, öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklenmesi, müfredatın uygulanma biçimi ve müze, üniversite ve yerel kültür kurumlarıyla geliştirilen iş birlikleri bu sürecin kurumsal boyutlarını oluşturmaktadır. Bu açıdan okul yöneticileri yalnızca gerekli kaynakları sağlayan idari aktörler değil, öğretim süreçlerini destekleyen ve okulun kültürel hafızasının oluşmasına katkıda bulunan eğitim liderleridir. Öğretim liderliği ve kültürel liderlik yaklaşımları da yöneticilerin öğretimin niteliğini destekleme, gerekli altyapıyı oluşturma, müfredat uygulamalarını yönlendirme ve kültürel mirasın aktarımını destekleyen bir okul kültürü geliştirme rollerini öne çıkarmaktadır (Ishimaru, 2012; Ankyiah, 2023; Fernández vd., 2021). Böylece okul yönetimi, tarihsel sanat bilgisinin geçmişe ait durağan bir unsur olmaktan çıkarılarak çağdaş eğitim ortamlarında yeniden üretilmesinde belirleyici bir konum kazanmaktadır.

Bu genel çerçevenin somutlaştırılmasında Leonardo da Vinci ve silverpoint tekniği açıklayıcı bir tarihsel örnek sunmaktadır. Leonardo'nun metal uçlu çizimleri, tarihsel zanaat bilgisinin bilimsel araştırma, gözlem, yenilikçilik ve disiplinlerarası düşünmeyle nasıl ilişkilendirilebildiğini göstermektedir. Leonardo, Dürer ve Michelangelo gibi sanatçıların kullandığı metal uçlu çizim geleneği, tarihsel tekniklerin çağdaş malzemeler ve pedagojik yaklaşımlarla yeniden yorumlanarak eğitim ortamlarına nasıl uyarlanabileceğinin incelenmesine olanak vermektedir. Bu nedenle Leonardo ve silverpoint bu çalışmanın merkezini değil, kültürel hafızayla ilişki kurmayı sağlayabilecek tarihsel bir tekniğin çağdaş eğitim ortamlarında yeniden canlandırılma potansiyelini görünür kılan örnek vakayı oluşturmaktadır (Fiorani, 2022; Lombardero ve Yllera, 2019; Farago, 2019).

Literatürde tarihsel sanat tekniklerinin malzeme özellikleri, uygulama biçimleri, sanat tarihi, restorasyon ve sanat eğitimi bağlamlarında ele alındığı görülmekle birlikte, bu tekniklerin sürdürülebilirliğini okul yönetimi, öğretim liderliği, kültürel liderlik ve müfredat yönetimi ekseninde değerlendiren çalışmaların görece sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır (Ishimaru, 2012; Ankyiah, 2023; Demir, 2014). Bu durum, kültürel mirasın eğitim yoluyla aktarılmasında okul yönetiminin rolünün daha sistematik biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın temel problemi, güzel sanatlar eğitiminde tarihsel çizim tekniklerinin kullanımının giderek azalması ve bu durumun kültürel mirasın eğitim yoluyla aktarımında oluşturduğu boşluktur (Fiorani, 2022; Ankyiah, 2023; Demir, 2014). Çalışmanın amacı, tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini eğitim yönetimi perspektifinden incelemek ve Leonardo da Vinci'nin silverpoint tekniğini tarihsel bir örnek olarak kullanarak okul yönetimlerinin bu tekniklerin korunması, öğretim süreçlerine yeniden kazandırılması ve kültürel mirasın aktarılmasında üstlenebilecekleri rolleri tartışmaktır.

Bu boşluktan hareketle çalışmanın özgün katkısı, tarihsel sanat tekniklerinin sürdürülebilirliğini yalnızca sanat eğitimi veya kültürel mirasın korunması bağlamında değil, okul liderliği ve eğitim yönetimi açısından kavramsallaştırmasıdır. Bu doğrultuda çalışmada Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği adıyla; koruma, aktarım ve yeniden yorumlama boyutlarından oluşan bir kavramsal çerçeve önerilmektedir. Koruma, tarihsel bilgi ve tekniklerin kaybolmasının önlenmesini; aktarım, bu bilginin eğitim yoluyla yeni kuşaklarla buluşturulmasını; yeniden yorumlama ise tarihsel tekniklerin kültürel anlamları korunarak çağdaş eğitim koşullarıyla ilişkilendirilmesini ifade etmektedir. Bu çerçeve, literatürde yerleşik veya ampirik olarak doğrulanmış yeni bir liderlik modeli olarak değil, eğitim yönetimi, kültürel liderlik ve miras aktarımı literatürlerinin çalışmanın amacı doğrultusunda bütünleştirilmesiyle geliştirilen kavramsal bir öneri olarak ele alınmaktadır.

Leonardo da Vinci'nin silverpoint uygulamaları bu bağlamda çalışmanın nihai odağını değil, önerilen çerçevenin somutlaştırılmasını sağlayan tarihsel bir örneği oluşturmaktadır. Silverpoint üzerinden tarihsel üretim bilgisinin nasıl korunabileceği, eğitim ortamlarına nasıl aktarılabilirliği ve çağdaş malzeme ve pedagojik koşullarla nasıl yeniden yorumlanabileceği tartışılarak kültürel mirasın sürdürülebilirliğinde okul yönetiminin rolü görünür hâle getirilmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Yaklaşımı

Bu çalışma, tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini eğitim yönetimi perspektifinden ele alan kavramsal ve literatüre dayalı bir inceleme olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın amacı, belirli bir evrene ilişkin ampirik bulgular üretmekten çok, farklı disiplinlerde üretilmiş bilgi birikimini ortak bir problem çerçevesinde ilişkilendirerek açıklayıcı bir kavramsal yapı oluşturmaktır. Bu nedenle çalışma, sistematik derleme veya meta-analiz niteliğinde olmayıp mevcut bilgi birikiminin incelenmesi, karşılaştırılması, yorumlanması ve kavramsal olarak bütünleştirilmesine dayanmaktadır. Araştırma yaklaşımının belirlenmesinde araştırma problemi ve amacı esas alınmıştır (Karasar, 2024). Dokümanlara dayalı araştırmalarda yazılı kaynakların araştırma problemi doğrultusunda incelenmesi ve farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde değerlendirilmesi mümkün olduğundan (Yıldırım ve Şimşek, 2021), çalışmada disiplinlerarası bir kavramsal sentez yaklaşımı benimsenmiştir.

2.2. Literatürün Kapsamı ve Kaynakların Seçimi

İncelenen literatür, araştırmanın temel problemi doğrultusunda birbiriyle ilişkili dört alan etrafında yapılandırılmıştır. İlk olarak metalpoint ve silverpoint tekniklerinin tarihsel gelişimi, kullanılan malzemeler, yüzey hazırlama biçimleri ve Leonardo da Vinci'nin uygulamalarına ilişkin kaynaklar ele alınmıştır. İkinci olarak geleneksel sanat tekniklerinin çağdaş sanat eğitimi ve kültürel mirasın aktarımındaki konumuna ilişkin çalışmalar incelenmiştir. Üçüncü aşamada konu eğitim yönetimi alanına taşınarak okul yöneticilerinin rolü, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderliğe ilişkin literatür değerlendirilmiştir. Son aşamada ise tarihsel silverpoint tekniğinin temel çalışma prensiplerinin çağdaş malzemeler ve okul koşulları içerisinde nasıl yeniden uygulanabileceğine ilişkin çalışmalar incelenmiştir. Böylece sanat tarihi ve malzeme bilgisinden başlayan inceleme, sanat ve kültürel miras eğitimi üzerinden eğitim yönetimine ve uygulamaya uzanan disiplinlerarası bir çerçevede yapılandırılmıştır.

Kaynakların değerlendirilmesinde araştırma problemiyle doğrudan ilişkili olma, ele alınan kavram veya uygulamaya açıklayıcı katkı sağlama ve ilgili disiplinin kuramsal ya da uygulamalı bilgi birikimini temsil etme ölçütleri dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda tarihsel ve teknik konularda sanat tarihi, konservasyon ve malzeme çalışmalarından; eğitim boyutunda sanat ve kültürel miras eğitimi çalışmalarından; yönetsel değerlendirmelerde ise eğitim yönetimi, liderlik, müfredat ve okul kültürü literatüründen yararlanılmıştır. Kaynakların farklı disiplinlerden seçilmesi, araştırma probleminin tek bir disiplinin sınırları içerisinde yeterince açıklanamayacak nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

2.3. Literatürün Analizi ve Kavramsal Sentez

Literatürün değerlendirilmesinde, incelenen kaynaklardan elde edilen bilgi ve tartışmalar araştırmanın amacı doğrultusunda karşılaştırılmış, ilişkilendirilmiş ve kavramsal olarak bütünleştirilmiştir. Analizde tarihsel sanat tekniklerinin yalnızca geçmişe ait üretim biçimleri olarak ele alınmaması; bu tekniklerin eğitim yoluyla korunması, aktarılması ve çağdaş koşullarda yeniden yorumlanması temel alınmıştır. Bu doğrultuda öncelikle tarihsel ve teknik literatürde ortaya çıkan temel özellikler belirlenmiş, ardından bunların sanat ve kültürel miras eğitimiyle ilişkileri değerlendirilmiş ve son aşamada elde edilen kavramsal örüntüler eğitim yönetimi literatürüyle ilişkilendirilmiştir.

Bu süreçte tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini destekleyebilecek yönetsel unsurlar; okul yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik ekseninde bütünleştirilmiştir. Silverpoint tekniği ise söz konusu kavramsal ilişkilerin somutlaştırılmasını sağlayan tarihsel bir örnek olarak ele alınmıştır. Böylece dokümanlardan elde edilen bilgiler yalnızca betimsel olarak aktarılmamış, araştırmanın temel problemi doğrultusunda birbirleriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Gerçekleştirilen kavramsal sentez sonucunda Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği adı altında koruma, aktarım ve yeniden yorumlama olmak üzere üç boyuttan oluşan bir kavramsal çerçeve geliştirilmiştir. Koruma, tarihsel bilgi ve tekniklerin kaybolmasının önlenmesine; aktarım, bu bilgi ve uygulamaların eğitim yoluyla yeni kuşaklarla buluşturulmasına; yeniden yorumlama ise tarihsel tekniklerin kültürel ve tarihsel anlamları gözetilerek çağdaş eğitim koşullarıyla ilişkilendirilmesine karşılık gelmektedir. Önerilen çerçeve, ampirik olarak sınanmış yeni bir liderlik modeli olarak değil, farklı disiplinlerdeki bilgi birikiminin araştırmanın amacı doğrultusunda ilişkilendirilmesi sonucunda geliştirilen ve gelecekte yapılacak ampirik araştırmalarda sınanabilecek kavramsal

bir açıklama çerçevesi olarak değerlendirilmiştir.

3. Orta Çağ ve Rönesans Döneminde Sanat Malzemeleri

3.1. Metal Uçlu Çizim

Metal uçlu çizim (metalpoint), ince bir metal tel veya çubuğun hazırlanmış bir yüzey üzerinde iz bırakmasına dayanan çizim tekniklerinin genel adıdır. Gümüş, altın ve kurşun gibi farklı metallerin kullanıldığı bu teknikte yüzey, metal izini alabilecek bir astarla hazırlanır. Metal ucun yüzey üzerinde hareketiyle oluşan ince metal birikimi ve zaman içinde gerçekleşen oksidasyon, çizginin görünürlük ve ton özelliklerini belirler. Bu nedenle yüzey hazırlığı, çizginin niteliğini ve ayrıntı düzeyini doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir (Ames-Lewis, 2010; Bolland, 1996; De Raedt, 2016).

Metalpoint, farklı metal uçları kapsayan bir üst kategori iken silverpoint bu geleneğin gümüş uçla gerçekleştirilen özel bir biçimidir. Bu ayrım, Rönesans çizim kültürünü ve özellikle Leonardo da Vinci'nin uygulamalarını değerlendirmek açısından önemlidir. Dönemde farklı metal uçlar kullanılmasına karşın Leonardo'nun günümüze ulaşan ve kataloglanan çalışmalarının önemli bir bölümü silverpoint ile ilişkilendirilmektedir (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016).

3.2. Gümüş Uçlu Çizim

Gümüş uçlu çizim (silverpoint), erken Rönesans atölyelerinde yaygınlaşmış ve Yüksek Rönesans döneminde de kullanılmaya devam etmiştir. Teknik, genellikle tebeşir veya benzeri maddelerle hazırlanmış kâğıt ya da parşömen üzerinde gümüş ucun bıraktığı ince ve kontrollü çizgiye dayanır. Gümüşün yüzeye aktarılması ve zamanla oksitlenmesi sonucunda oluşan çizgi, hassasiyeti ve ayrıntılı çalışmaya elverişli yapısıyla öne çıkar (Ames-Lewis, 2010; De Raedt, 2016).

Silverpoint'in belirleyici özelliklerinden biri, çizilen çizgilerin kolaylıkla silinememesi veya değiştirilememesidir. Bu durum sanatçının çizgiyi daha kontrollü kullanmasını ve formu aşamalı biçimde oluşturmalarını gerektirir. İnce çizgiler ve taramalar yoluyla ton ve hacim oluşturulabilmesi, tekniği ayrıntılı gözlem çalışmalarına elverişli hâle getirmiştir. Rönesans atölyelerinde silverpoint, özellikle hassas çizimlerde ve kompozisyon çalışmalarında kullanılmış; bazı uygulamalarda farklı tonlama ve boyama yöntemleriyle desteklenmiştir (Ames-Lewis, 2010; Bolland, 1996; De Raedt, 2016).

3.3. Altın Uç

Altın uç (goldpoint), metalpoint geleneği içerisinde silverpoint'e göre daha sınırlı bir kullanım alanına sahiptir. Temel çalışma prensibi bakımından diğer metal uçlarla benzerlik göstermekle birlikte çizginin tonu, yüzeyle etkileşimi ve zaman içerisindeki değişimi kullanılan metalin özelliklerine bağlıdır. Kaynaklar, goldpoint'in Rönesans çizim repertuarında bulunduğunu, ancak silverpoint kadar yaygın kullanılmadığını göstermektedir (Bolland, 1996; De Raedt, 2016). Bu nedenle goldpoint, dönemin baskın çizim araçlarından biri olmaktan çok metal uçlu çizim geleneği içindeki alternatif uygulamalardan biri olarak değerlendirilebilir (De Raedt, 2016).

3.4. Kurşun Uç

Kurşun uç (leadpoint), metalpoint ailesinin daha eski uygulamalarından biridir. Silverpoint'e kıyasla farklı çizgi, ton ve yüzey özellikleri gösteren kurşun uç, hazırlanmış ve hazırlanmamış yüzeylerde kullanılabilir. Çizginin niteliği, yüzeyle etkileşimi ve zemin hazırlığı bakımından silverpoint'ten ayrılmaktadır (De Raedt, 2016).

Silverpoint, goldpoint ve leadpoint birlikte değerlendirildiğinde, Rönesans metalpoint geleneğinin tek tip bir uygulamadan oluşmadığı; farklı malzemeler, yüzeyler ve çizim amaçları etrafında gelişmiş teknik bir repertuar içerdiği görülmektedir (Ames-Lewis, 2010; Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016). Bu tekniklere ilişkin bilgi, atölyelerde uygulama ve çıraklık yoluyla aktarılmıştır. Leonardo da Vinci'nin metal uçlu çizimleri de bu tarihsel atölye ve bilgi aktarımı geleneği içerisinde anlam kazanmaktadır.

4. Leonardo da Vinci'nin Metal Kalem Tekniği

4.1. Kullanılan Malzemeler

Leonardo da Vinci'nin silverpoint çalışmaları, dönemin malzeme bilgisini ve çizim pratiğini yansıtan önemli örnekler arasındadır. Günümüze ulaşan eserler ve koleksiyon kayıtları, Leonardo'nun gümüş uçla birlikte metal izini alabilecek biçimde hazırlanmış yüzeylerden yararlandığını göstermektedir. Bazı çalışmalarda

silverpoint'in farklı çizim ve tonlama yöntemleriyle birlikte kullanıldığı da görülmektedir (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016). Hazırlanmış yüzey ile metal uç arasındaki ilişki, Leonardo'nun çizgilerinde görülen incelik ve hassasiyetin oluşmasında belirleyici bir teknik unsurdur.

4.2. Gümüş Kullanımının Gerekçesi

Leonardo'nun neden gümüş ucu tercih ettiğine ilişkin değerlendirmelerde, sanatçının kişisel niyetinden çok tekniğin sağladığı olanaklar üzerinde durmak daha uygundur. Silverpoint, form, doku ve ayrıntıların ince ve kontrollü çizgilerle betimlenmesine olanak vermektedir. Bu özellikler Leonardo'nun gözleme ve ayrıntılı incelemeye dayanan çizim pratiğiyle uyumludur. Bununla birlikte, sanatçının silverpoint tercihinin nedenlerine ilişkin doğrudan kanıt bulunmayan durumlarda kişisel motivasyonlara ilişkin kesin çıkarımlardan kaçınılması gerekir (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016).

4.3. Çizim Tekniği

Leonardo'nun metal uçlu çalışmalarında ince ve kontrollü çizgi kullanımı belirgindir. Çizginin niteliği ve gölgelendirme olanakları, metal ucun özelliklerinin yanı sıra çizimin gerçekleştirildiği yüzeyin hazırlanma biçimine de bağlıdır. Günümüze ulaşan ve malzeme özellikleri kataloglanan çizimler, zemin hazırlığının çizgi netliği, hassasiyeti ve ton oluşturma üzerindeki etkisini göstermektedir (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016). Silverpoint'in kolay düzeltmeye izin vermeyen yapısı da çizginin kontrollü kurulmasını gerektiren bir çalışma disiplini ortaya çıkarmaktadır.

4.4. Eğitim Süreci ve Atölye Sistemi

Leonardo'nun erken dönem sanat eğitimi Andrea del Verrocchio'nun atölyesinde şekillenmiştir. Rönesans atölyeleri yalnızca sanat eserlerinin üretildiği mekânlar değil; malzeme bilgisinin, çizim tekniklerinin ve uygulamaya dayalı deneyimin ustadan çırağa aktarıldığı öğrenme ortamlarıydı. Gösterim, uygulama ve birlikte çalışma yoluyla gerçekleşen bu süreç, teknik bilginin doğrudan deneyimlenerek öğrenilmesini sağlıyordu (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016).

Leonardo'nun metalpoint uygulamaları bu atölye kültürü içinde değerlendirildiğinde, silverpoint yalnızca tarihsel bir çizim tekniği değil, aynı zamanda sanatsal bilginin eğitim yoluyla aktarılmasının somut bir örneği hâline gelmektedir (Apollonio vd., 2021; De Raedt, 2016). Bu tarihsel aktarım modeli, söz konusu tekniklerin çağdaş sanat eğitiminde ne ölçüde varlığını sürdürdüğü sorusunu da gündeme getirmektedir.

5. Tarihsel Sanat Tekniklerinin Çağdaş Sanat Eğitimindeki Konumu

Tarihsel sanat tekniklerinin çağdaş sanat eğitimindeki konumu, geçmişte kullanılan tekniklerin değişmeden günümüz programlarına aktarılmasından çok, bu tekniklerin güncel öğretim amaçları, materyaller ve pedagojik yaklaşımlarla nasıl ilişkilendirildiği üzerinden değerlendirilebilir. Görsel sanatlar eğitimi yalnızca çağdaş üretim biçimlerine yönelik becerilerin geliştirilmesini değil; sanat tarihi, kültürel miras, geleneksel yöntemler ve farklı sanatsal üretim süreçlerinin tanınmasını da kapsamaktadır. Bununla birlikte, metalpoint ve silverpoint gibi özel yüzey hazırlığı ve malzeme bilgisi gerektiren tarihsel tekniklerin eğitim programlarındaki yeri konusunda ülkeler veya kurumlar için genellenebilir bir durumdan söz etmek güçtür. Bu nedenle bu bölümde amaç, Türkiye, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasında sistematik bir karşılaştırma yapmak değil, tarihsel tekniklerin çağdaş sanat eğitiminde hangi biçimlerde karşılık bulabileceğini seçilmiş örnekler üzerinden değerlendirmektir.

5.1. Türkiye Bağlamı

Türkiye'de görsel sanatlar eğitimi farklı eğitim kademeleri ve kurumlar üzerinden yürütülmekte; sanatsal yöntem ve teknikler, sanat tarihi ve kültürel miras programlarda farklı biçimlerde karşılık bulabilmektedir. Türkiye ile Almanya, Fransa ve İngiltere'deki ortaokul görsel sanatlar öğretim programlarını karşılaştıran Tuna ve Çakır İlhan (2024), incelenen programlarda sanatsal beceri ve bireysel ifade, sanat eleştirisi, kültürel miras ve çeşitlilikle ilişkili amaçların; sanatsal biçimlendirme, yöntem ve tekniklerle ilişkili içeriklerin bulunduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada geleneksel yöntemlere dayalı eğitim durumlarının da programlar arasındaki ortak unsurlardan biri olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, tarihsel ve geleneksel üretim bilgisinin çağdaş görsel sanatlar eğitimiyle ilişkilendirilmesine program düzeyinde kavramsal bir alan bulunduğunu göstermektedir (Tuna ve Çakır İlhan, 2024).

Bununla birlikte, programlarda geleneksel yöntem ve tekniklere yer verilmesi, metalpoint veya silverpoint gibi belirli bir tarihsel tekniğin sistematik biçimde öğretildiği anlamına gelmemektedir. Bu nedenle Türkiye'de silverpoint'in yaygınlığına veya programlardaki konumuna ilişkin doğrudan veriye dayanmadan genel bir yargıda

bulunmak uygun değildir. Daha güvenli bir değerlendirme, tarihsel tekniklerin mevcut görsel sanatlar programlarının sanat tarihi, kültürel miras, malzeme bilgisi ve uygulama boyutlarıyla ilişkilendirilme potansiyeli bulunduğudır.

Türkiye'deki öğretmen yetiştirme uygulamaları da geleneksel veya alternatif üretim tekniklerinin çağdaş sanat eğitime yeniden kazandırılabilceğini gösteren örnekler sunmaktadır. Onan ve Öztürk (2022), görsel sanatlar öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdikleri uygulamalı çalışmada alternatif seramik pişirim tekniklerini öğretmen eğitimi bağlamında ele almış ve raku, saggar, obvara ve isli pişirim gibi teknikleri uygulama sürecine dahil etmiştir. Çalışma doğrudan metalpoint üzerine olmamakla birlikte, geleneksel veya alternatif malzeme ve üretim bilgisinin öğretmen adaylarına uygulamalı olarak aktarılabilceğini göstermesi bakımından bu araştırmanın yaklaşımıyla ilişkilidir (Onan ve Öztürk, 2022).

5.2. Avrupa Bağlamından Örnekler

Avrupa'daki görsel sanatlar eğitiminin tek bir program yapısıyla açıklanması mümkün değildir. Tuna ve Çakır İlhan'ın (2024) Türkiye ile Almanya, Fransa ve İngiltere'nin ortaokul görsel sanatlar öğretim programlarını karşılaştırdığı araştırma da ülkeler arasında hem ortaklıklar hem de farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. İncelenen programlarda kültürel miras ve çeşitlilik, sanatsal yöntem ve teknikler ve geleneksel yöntemlerle ilişkili unsurlar ortaklaşırken; dijital teknoloji, sergileme, bireysel deneyimler, bağımsız öğrenme ve takım çalışması gibi konularda farklılıklar belirlenmiştir (Tuna ve Çakır İlhan, 2024).

Bu bulgular, geleneksel sanat tekniklerinin çağdaş sanat eğitimiyle ilişkisinin “geleneksel–modern” karşıtlığı üzerinden değerlendirilmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Tarihsel yöntemlerin korunması ile dijital teknolojilerin ve çağdaş sanatsal uygulamaların programa dahil edilmesi birbirini dışlayan süreçler değildir. Bu açıdan metalpoint gibi tarihsel teknikler de bütün öğrencilerin öğrenmesi gereken bağımsız bir program içeriği olarak değil; sanat tarihi, sanatsal yöntem ve teknikler, kültürel miras ve uygulamalı öğrenme arasında bağlantı kurulmasını sağlayabilecek örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Ancak metalpoint'in Almanya, Fransa veya İngiltere'deki okullarda ne ölçüde öğretildiğini ortaya koyan doğrudan program verileri bulunmadan bu tekniğin söz konusu ülkelerdeki yaygınlığı hakkında genelleme yapılmamalıdır.

5.3. Çağdaş Eğitim Ortamlarında Metalpoint Örneği

Metalpoint'in çağdaş eğitim açısından taşıdığı önem, belirli bir ülkenin ulusal öğretim programında zorunlu olarak yer almasından çok, tarihsel sanat bilgisinin uygulamalı öğrenmeyle nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermesinde aranabilir. Bu bakımdan müze ve kültür kurumlarının eğitim kaynakları önemli örnekler sunmaktadır. Örneğin ABD'deki National Gallery of Art'ın Drawing in Silver and Gold: Leonardo to Jasper Johns başlıklı eğitim materyali, metalpoint'i hem tarihsel hem de uygulamalı yönüyle ele almaktadır. Kaynakta metalpoint'in Orta Çağ'dan itibaren kullanılan bir teknik olduğu açıklanmakta; hazırlanmış kâğıt üzerinde altın veya gümüş telin bir stylus aracılığıyla kullanılması ve yüzeyin hazırlanması uygulamalı olarak gösterilmektedir. Materyalin “History & Social Studies” ve “Studio Art” alanlarıyla ilişkilendirilmesi, tarihsel bir sanat tekniğinin sanat tarihi ile uygulamalı sanat eğitimi arasında bağlantı kurabilecek bir öğrenme kaynağı olarak kullanılabileceğine somut bir örnek oluşturmaktadır (National Gallery of Art, 2015).

Bu örnek, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sanat eğitimi programlarının tamamı hakkında bir genelleme yapmaya imkân vermemektedir. Bunun yerine, metalpoint gibi tarihsel tekniklerin müze eğitimi, sanat tarihi ve stüdyo uygulamalarını bir araya getiren eğitim materyallerine dönüştürülebileceğini göstermektedir. Benzer bir yaklaşım okul ortamlarında da benimsenebilir; tarihsel bir teknik, bağımsız bir ders oluşturmak yerine mevcut görsel sanatlar dersleri, sanat tarihi çalışmaları, atölye uygulamaları veya kültürel miras etkinlikleri içerisinde sınırlı ve uygulamalı bir öğrenme deneyimi olarak ele alınabilir.

5.4. Eğitim Yönetimi Perspektifinden Değerlendirme

Bu örnekler birlikte değerlendirildiğinde, tarihsel sanat tekniklerinin çağdaş eğitimdeki sürdürülebilirliğinin yalnızca bir tekniğin öğretim programında bulunup bulunmamasıyla açıklanamayacağı görülmektedir. Programın tarihsel ve geleneksel sanat bilgisine alan açması önemli olmakla birlikte, bu olanağın uygulamaya dönüşmesi öğretmenin teknik bilgisi, uygun materyallere erişim, çalışma ortamı, ders süresi ve kurumsal destek gibi koşullarla ilişkilidir. Türkiye ve bazı Avrupa ülkelerinin görsel sanatlar programlarında sanatsal yöntem ve teknikler ile kültürel mirasın karşılık bulması, tarihsel üretim bilgisinin eğitimle ilişkilendirilmesi için program düzeyinde bir zemin bulunduğunu göstermektedir (Tuna ve Çakır İlhan, 2024). Öğretmen adaylarıyla alternatif sanat tekniklerinin uygulamalı olarak çalışılabilmesi ise öğretmen yetiştirmenin

bu sürecin önemli bir diğer boyutunu oluşturduğuna işaret etmektedir (Onan ve Öztürk, 2022).

Bu noktada konu eğitim yönetimi açısından önem kazanmaktadır. Tarihsel bir tekniğin eğitim ortamında yeniden uygulanması için mutlaka bağımsız bir ders veya kapsamlı bir atölye programı oluşturulması gerekmeyebilir. Mevcut dersler içerisinde uygulamaya zaman ayrılması, gerekli materyallerin sağlanması, öğretmenlerin mesleki gelişiminin desteklenmesi ve müze, üniversite veya kültür kurumlarının sunduğu uzmanlık ve eğitim kaynaklarından yararlanılması daha uygulanabilir bir yol oluşturabilir. National Gallery of Art'ın metalpoint'i tarih ve stüdyo sanatını bir araya getiren bir eğitim kaynağı olarak sunması, kültür kurumlarının tarihsel tekniklerin eğitim yoluyla aktarılmasına sağlayabileceği katkının somut bir örneğidir (National Gallery of Art, 2015).

Dolayısıyla tarihsel sanat tekniklerinin korunması yalnızca sanat eğitiminin pedagojik bir meselesi olarak görülmemelidir. Hangi bilgi ve uygulamalara zaman, materyal ve kurumsal destek ayrılacağı; öğretmenlerin hangi alanlarda mesleki olarak destekleneceği ve okulların kültür kurumlarıyla nasıl ilişki kuracağı aynı zamanda eğitim yönetimiyle ilgili kararlardır. Bu nedenle metalpoint/silverpoint örneği, belirli bir tarihsel tekniğin bütün okullarda öğretilmesi gerektiğini ileri sürmekten çok, kültürel miras niteliğindeki üretim bilgisinin okulun mevcut pedagojik ve kurumsal olanakları içerisinde nasıl yeniden görünür hâle getirilebileceğini tartışmaya açmaktadır. Bu tartışma, bir sonraki bölümde tarihsel sanat bilgisinin sürdürülebilirliğini kaynak yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik boyutlarıyla ele almayı gerekli kılmaktadır.

6. Eğitim Yönetimi Açısından Değerlendirme

Önceki bölümlerde ele alınan tarihsel sanat teknikleri ve silverpoint örneği, kültürel mirasın eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğinin yalnızca sanat öğretmenlerinin bireysel çabalarıyla açıklanamayacağını göstermektedir. Tarihsel üretim bilgisinin eğitim ortamlarında karşılık bulması; gerekli kaynakların sağlanması, öğretmenlerin mesleki olarak desteklenmesi, içeriğin müfredatla ilişkilendirilmesi, uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması ve okul dışındaki kültür kurumlarıyla iş birliklerinin geliştirilmesi gibi örgütsel koşulları gerektirmektedir. UNESCO'nun Kültür ve Sanat Eğitimi Çerçevesi de kültür ve sanatın eğitim politikaları, programları ve müfredatla bütünleştirilmesini; öğretmen kapasitesinin geliştirilmesini ve eğitim ile kültür alanları arasında iş birliklerinin güçlendirilmesini ön plana çıkarmaktadır (UNESCO, 2024). Bu nedenle tarihsel sanat bilgisinin eğitim yoluyla aktarılması, sanat eğitiminin yanı sıra eğitim yönetimi ve okul liderliği açısından da ele alınması gereken kurumsal bir mesele olarak değerlendirilebilir.

Okul liderliği literatürü, yöneticilerin öğrenci öğrenmesini çoğunlukla doğrudan değil; öğretim koşulları, öğretmenlerin çalışmaları, örgütsel kapasite ve okulun yönelimi üzerinde oluşturdukları etkiler aracılığıyla desteklediğini göstermektedir. Başarılı okul liderliğinin bağlama duyarlı olması, öğretimin niteliğine odaklanması ve örgütsel koşulları geliştirmesi bu bakımdan önem taşımaktadır (Hallinger, 2011; Leithwood, Harris ve Hopkins, 2020). Bu yaklaşım tarihsel sanat tekniklerine uyarlandığında, okul yönetiminin temel işlevi belirli bir tekniğin öğretimini doğrudan yürütmekten çok, öğretmenin bu tekniği pedagojik olarak kullanabilmesini sağlayacak örgütsel koşulları oluşturmaktır.

6.1. Okul Yöneticilerinin Rolü

Kültürel miras niteliğindeki tarihsel sanat bilgisinin okul ortamlarında sürdürülebilirliği, öğretmenin bireysel isteğinin ötesinde okulun kurumsal kapasitesiyle ilişkilidir. Okul liderliği araştırmaları, etkili liderliğin okulun amaçlarını belirleme, çalışanların mesleki kapasitelerini geliştirme, öğretim programını destekleme ve öğretim için gerekli örgütsel koşulları oluşturma gibi birbirini tamamlayan süreçlerden oluştuğunu göstermektedir (Hallinger ve Murphy, 1985; Leithwood vd., 2020). Bu nedenle okul yöneticisinin tarihsel sanat tekniklerinin aktarımındaki rolü yalnızca bütçe ayırmak veya materyal sağlamakla sınırlandırılmamalıdır. Öğretmenin uygulama yapabileceği fiziksel koşulların oluşturulması, gerekli materyallere erişimin kolaylaştırılması, öğretmenlerin mesleki gelişim olanaklarının desteklenmesi ve dış paydaşlarla ilişkilerin koordine edilmesi de bu rolün kapsamı içerisinde değerlendirilebilir.

Silverpoint örneğinde bu yönetsel rol daha somut biçimde görülebilir. Tekniğin uygulanabilmesi uygun çizim yüzeylerinin, metal uçların ve çalışma ortamının sağlanmasını gerektirirken; tekniğin kültürel miras bağlamında anlamlandırılması sanat tarihi, malzeme bilgisi ve uygulama arasındaki ilişkinin kurulmasını gerektirmektedir. Okul yönetiminin buradaki katkısı, öğretmenin yerine pedagojik karar vermek değil, öğretmenin uzmanlığını uygulamaya dönüştürebileceği koşulları oluşturmaktır. Böylece kaynak yönetimi, öğretmen kapasitesi ile öğrenci deneyimi arasında dolaylı fakat önemli bir kurumsal bağlantı kurulabilir.

Bu yaklaşım, okul liderliğini yalnızca idari işlerin yürütülmesiyle sınırlandırmayan çağdaş liderlik anlayışıyla da uyumludur. Leithwood vd. (2020), başarılı okul liderliğinin yön belirleme, çalışanları geliştirme

ve örgütü destekleyici biçimde yeniden yapılandırma gibi temel uygulamalar etrafında şekillendiğini belirtmektedir. Bu açıdan tarihsel sanat bilgisinin eğitim ortamına taşınması, okul yöneticisinin yeni bir uzmanlık alanı üstlenmesinden çok, okulun mevcut insan ve maddi kaynaklarını belirli bir eğitim amacı etrafında harekete geçirmesi anlamına gelmektedir.

6.2. Öğretim Liderliği

Tarihsel sanat tekniklerinin öğretim süreçlerine aktarılmasının eğitim yönetimi açısından en güçlü teorik dayanaklarından biri öğretim liderliğidir. Hallinger ve Murphy'nin (1985) geliştirdiği yaklaşımda öğretim liderliği; okulun amaçlarının tanımlanması, öğretim programının yönetilmesi ve olumlu bir okul öğrenme ikliminin geliştirilmesi etrafında yapılandırılmaktadır. Daha sonraki çalışmalar da öğretim liderliğinin öğretimin koordinasyonu, öğretmenlerin mesleki gelişimi ve öğrenmeye odaklı okul koşullarının oluşturulması bakımından önemini ortaya koymuştur (Hallinger, 2005, 2011).

Robinson, Lloyd ve Rowe'nun (2008) 27 çalışmayı inceleyen araştırması da liderlik ile öğrenci çıktıları arasındaki ilişkide öğretim programının planlanması, koordinasyonu ve değerlendirilmesi ile öğretmen öğrenmesi ve gelişiminin desteklenmesi gibi öğretime yakın liderlik uygulamalarının önemine dikkat çekmektedir. Bu bulgu, tarihsel sanat tekniklerinin öğretime doğrudan kanıt oluşturmamakla birlikte, bu çalışmada önerilen mekanizmanın eğitim yönetimi açısından teorik dayanağını güçlendirmektedir.

Silverpoint bağlamında öğretim liderliği; tarihsel ve teknik bilgiyi birleştiren öğrenme amaçlarının belirlenmesini, uygulamanın sanat tarihi ve kültürel miras içeriğiyle ilişkilendirilmesini ve öğretmenin gerekli pedagojik ve materyal desteğe erişmesinin kolaylaştırılmasını kapsayabilir. Burada okul yöneticisinin görevi silverpoint tekniğinin uzmanı olmak değil, öğretmenin uzmanlığını öğretim sürecine yansıtmasını kolaylaştıracak koşulları desteklemektir.

Bu çerçevede yönetsel destek → öğretmen uygulama kapasitesi → tarihsel tekniğin öğretim sürecine taşınması → öğrencinin kültürel mirasla uygulamalı etkileşimi biçiminde kavramsal bir mekanizma kurulabilir. Bununla birlikte bu ilişki, mevcut öğretim liderliği araştırmalarının silverpoint veya kültürel miras eğitimi üzerinde doğrudan sınıdığı ampirik bir model değildir. Bu çalışmada öğretim liderliği literatüründeki temel mekanizmaların kültürel miras eğitime uyarlanmasıyla geliştirilen teorik bir çıkarımdır.

6.3. Müfredat Yönetimi

Tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarına yeniden kazandırılması, bunların mutlaka bağımsız dersler hâlinde öğretim programlarına eklenmesini gerektirmez. UNESCO (2024), kültür ve sanat eğitiminin eğitim politikaları, stratejileri, müfredat ve programlarla bütünleştirilmesini ve farklı disiplinler ile eğitim ortamları arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesini öngörmektedir. Bu yaklaşım, kültürel mirasın eğitim sisteminin çevresinde kalan ek bir etkinlik olmaktan çıkarılarak mevcut öğrenme süreçleriyle ilişkilendirilmesine olanak vermektedir.

Silverpoint bu açıdan görsel sanatlar dersi içerisinde bir uygulama, sanat tarihi ile atölye çalışmasını birleştiren bir etkinlik, kültürel miras temelli bir proje veya uygun koşullarda disiplinlerarası bir öğrenme deneyimi olarak ele alınabilir. Tekniğin metal ile hazırlanmış yüzey arasındaki etkileşime dayanması sanat tarihi, malzeme bilgisi ve sanatsal uygulama arasında bağlantı kurulmasına olanak sağlamaktadır. Ancak bu bağlantının kendiliğinden STEAM çıktıları üreteceği veya öğrenci başarısını artıracığı ileri sürülmemelidir. Buradaki temel değer, farklı bilgi alanlarının tarihsel bir üretim pratiği üzerinden ilişkilendirilebilmesidir.

Müfredat yönetimi açısından okul yöneticisinin rolü, bu tür çalışmalar için gerekli zamanın ve örgütsel esnekliğin oluşturulması, öğretmenler arasındaki ortak planlamanın kolaylaştırılması ve mevcut öğretim amaçlarıyla uygulama arasında bağlantı kurulmasının desteklenmesidir. Hallinger'in (2011) öğrenme için liderlik yaklaşımında vurgulanan bağlam, liderliğin odağı ve paylaşılan liderlik anlayışı da bu tür uygulamaların tek biçimli bir model yerine okulun koşulları ve öğretmen uzmanlığı dikkate alınarak yapılandırılmasının önemini desteklemektedir.

6.4. Okul Kültürü

Tarihsel sanat tekniklerinin okul yaşamında sürdürülebilirlik kazanması yalnızca müfredatta yer almasına değil, okulun değerleri, sembolleri, gelenekleri ve ortak anlamlarıyla ilişkilendirilmesine de bağlıdır. Örgüt kültürü literatüründe kültür, örgüt üyelerinin paylaştıkları temel varsayımlar ve anlam sistemleriyle ilişkilendirilirken liderlik ile kültürün birbirini karşılıklı olarak biçimlendirdiği vurgulanmaktadır (Schein, 2010). Okul özelinde Deal ve Peterson (2016) da değerler, inançlar, ritüeller, semboller, gelenekler ve hikâyelerin okul

kültürünün oluşumunda ve sürdürülmesinde önemli olduğunu belirtmektedir.

Bu açıdan tarihsel sanat teknikleri yalnızca öğretilmesi gereken teknik bilgiler olarak değil, okulun kültürel yaşamına katılabilecek deneyimler olarak değerlendirilebilir. Silverpoint uygulamalarının öğrenci sergileri, atölyeler, kültürel miras etkinlikleri veya müze iş birlikleriyle ilişkilendirilmesi, tarihsel üretim bilgisinin sınıf içinde gerçekleştirilen tek seferlik bir etkinliğin ötesine taşınmasına katkı sağlayabilir. Deal ve Peterson'ın (2016) okul kültürüne ilişkin yaklaşımı, okul liderlerinin geçmiş, mevcut değerler ve geleceğe ilişkin ortak anlamlar arasında bağlantı kurmasında sembolik ve kültürel süreçlerin önemini göstermektedir.

Silverpoint'in kontrollü ve aşamalı çalışma gerektiren yapısı sabır, dikkat ve üretim sürecine özen gibi değerlerin tartışılabileceği pedagojik bir ortam sağlayabilir. Ancak tekniğin bu özelliklerinin öğrencilerde söz konusu değerleri doğrudan geliştirdiği ileri sürülmemelidir. Daha ihtiyatlı biçimde, tarihsel tekniklerin okulun kültürel etkinlikleriyle ilişkilendirilmesinin geçmiş ile bugün arasında bağ kurulmasına ve öğrencilerin kültürel mirasla uygulamalı olarak karşılaşmasına imkân sağlayabileceği söylenebilir.

6.5. Kültürel Liderlik ve Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği

Kültürel liderlik, okul liderliğinin yalnızca teknik ve yönetsel süreçlerden oluşmadığını; değerler, semboller, anlamlar ve okulun kültürel yaşamının da liderliğin önemli bir boyutunu oluşturduğunu kabul etmektedir. Sergiovanni (1984), eğitim liderliğini teknik, insani ve eğitsel boyutların yanı sıra sembolik ve kültürel güçler üzerinden ele almış ve kültürel liderliği okulda ortak değerler ile anlamların oluşturulması açısından değerlendirmiştir. Deal ve Peterson (2016) ise okul liderlerinin değerleri, gelenekleri, ritüelleri, hikâyeleri ve sembolleri biçimlendirmedeki rollerini okul kültürünün sürdürülmesi açısından vurgulamaktadır.

Bu noktada kültürel liderlik ile bu çalışmada önerilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği birbirinin eş anlamlısı değildir. Kültürel liderlik, okulun değerlerini, sembollerini ve ortak anlamlarını şekillendirmeye ilişkin daha geniş bir liderlik perspektifi sunarken; Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği, bu teorik zemini kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği sorununa uyarlayan ve bu çalışma kapsamında geliştirilen kavramsal bir çerçevedir. Böylece kültürel liderlik, önerilen çerçevenin bileşenlerinden ve teorik dayanaklarından biri olarak konumlandırılmaktadır.

Bu çalışmada Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği üç temel boyut üzerinden kavramsallaştırılmaktadır: koruma, aktarım ve yeniden yorumlama. Koruma, tarihsel bilgi, teknik ve uygulamaların kaybolmasını önleyecek bilgi, materyal, arşiv ve uygulama koşullarının sürdürülmesini; aktarım, bu bilgi ve uygulamaların öğretmenler, öğrenciler ve kültür kurumları arasında dolaşıma sokularak yeni kuşaklarla buluşturulmasını; yeniden yorumlama ise tarihsel tekniklerin özgün bağlamları göz ardı edilmeden çağdaş malzeme, pedagojik yaklaşım ve öğrenme ortamlarıyla ilişkilendirilmesini ifade etmektedir. UNESCO'nun (2024) kültür ve sanat eğitiminin formal, informal ve non-formal eğitim ortamlarıyla bütünleştirilmesine ve kültürel mirasın eğitimde görünürlüğünün güçlendirilmesine yönelik yaklaşımı, bu üç boyutun özellikle eğitim-kültür bağlantısı açısından kavramsal zeminini desteklemektedir.

Bu üç boyut tek başına yeni bir liderlik teorisi olarak değil; eğitim yönetiminin yerleşik alanları ile kültürel miras eğitimi arasındaki bağlantıyı açıklayan bütünleştirici bir çerçeve olarak değerlendirilmelidir. Kaynak yönetimi gerekli maddi ve örgütsel koşulları; öğretim liderliği öğretmen gelişimi ve öğretim süreçlerini; müfredat yönetimi tarihsel bilginin mevcut öğrenme amaçlarıyla ilişkilendirilmesini; okul kültürü ortak anlam ve deneyimlerin geliştirilmesini; kültürel liderlik ise değerler, semboller ve kurumsal hafıza üzerinden geçmiş ile bugün arasındaki ilişkinin kurulmasını destekleyen süreçler olarak çerçeveye katkıda bulunmaktadır.

Bu süreçlerden hareketle çalışmada şu kavramsal mekanizma önerilmektedir:

Eğitim yönetimi süreçleri → Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği (koruma–aktarım–yeniden yorumlama) → öğretmenin uygulama kapasitesi → tarihsel sanat tekniklerinin öğretim ortamına yeniden kazandırılması → öğrencinin kültürel mirasla uygulamalı etkileşimi → kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği.

Bu mekanizmadaki ilişkiler ampirik olarak doğrulanmış nedensel yollar olarak değerlendirilmemelidir. Okul liderliği literatürü liderliğin öğretmenlerin çalışma koşulları, öğretim süreçleri ve örgütsel kapasite üzerinden öğrenmeye dolaylı katkıda bulunabileceğine ilişkin güçlü bir teorik ve ampirik zemin sunmaktadır (Robinson vd., 2008; Hallinger, 2011; Leithwood vd., 2020); ancak bu ilişkilerin tarihsel sanat teknikleri ve kültürel miras eğitimi bağlamındaki işleyişi henüz ampirik olarak sınanmamıştır. Bu nedenle Şekil 1'de sunulan yapı, mevcut liderlik literatürü ile kültür ve sanat eğitimi literatürünün kavramsal sentezinden türetilen ve ileride ampirik olarak test edilebilecek bir açıklama çerçevesidir.

Şekil 1. Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği Kavramsal Çerçevesi

Şekil 1'de görüldüğü üzere önerilen çerçeve, kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliğini yönetsel, kültürel ve pedagojik süreçlerin birbirini tamamladığı bir yapı üzerinden açıklamaktadır. Kaynak yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik, Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği için kurumsal ve teorik zemini oluşturmaktadır. Bu zeminde koruma, aktarım ve yeniden yorumlama boyutlarının okulun öğretim süreçlerinde karşılık bulması; öğretmenlerin materyale, bilgiye, mesleki desteğe ve iş birliği olanaklarına erişimini kolaylaştırarak uygulama kapasitelerini destekleyebilir. Öğretmen kapasitesinin gelişmesi tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında yeniden kullanılmasına; öğrencilerin bu tekniklerle doğrudan karşılaşması ise kültürel mirasın yalnızca bilgi düzeyinde tanınmasının ötesinde üretim ve deneyim yoluyla anlamlandırılmasına olanak sağlayabilir.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda okul yöneticisi, kültürel mirasın pasif koruyucusu veya belirli tarihsel tekniklerin uzmanı olarak değil; kaynakları, öğretim süreçlerini, öğretmen kapasitesini, müfredatı, okul kültürünü ve dış paydaşları kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği doğrultusunda bir araya getiren örgütsel bir aktör olarak konumlandırılmaktadır. Böyle bir yaklaşım tarihsel sanat bilgisinin yalnızca korunmasını değil, pedagojik anlamı ve tarihsel bağlamı gözetilerek çağdaş eğitim koşullarında aktarılmasını ve yeniden yorumlanmasını da gündeme getirmektedir. Bu noktadan hareketle bir sonraki bölümde Leonardo da Vinci'nin kullandığı silverpoint tekniğinin günümüz eğitim ortamlarına hangi malzemeler ve uygulama biçimleriyle uyarlanabileceği ele alınmaktadır.

7. Da Vinci'nin Silverpoint Tekniğinin Günümüz Eğitim Ortamlarına Uyarlanması

Önceki bölümde geliştirilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesinde koruma, aktarım ve yeniden yorumlama, tarihsel sanat bilgisinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini sağlayabilecek birbirini tamamlayan üç boyut olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşımın uygulamadaki karşılığı, tarihsel tekniklerin bütün malzemelerini aynen yeniden üretmekten çok, temel çalışma prensiplerini ve kültürel anlamlarını koruyarak günümüz eğitim koşullarına uyarlamaktır. Silverpoint bu açıdan açıklayıcı bir örnek sunmaktadır. Tekniğin çağdaş eğitim ortamlarına uyarlanması, tarihsel malzemeler ile günümüzde kullanılabilecek alternatiflerin maddesel özdeşlikten çok işlevsel karşılıkları açısından değerlendirilmesini gerektirmektedir.

7.1. Tarihsel Silverpoint Tekniğinin Malzeme Yapısı

Silverpoint, metal bir ucun hazırlanmış yüzey üzerinde hareket ettirilmesiyle metal izin yüzeye

aktarılmasına dayanmaktadır. Rönesans döneminde kullanılan yüzeyler, ince metal izini alabilecek ve çizginin kontrollü biçimde oluşmasını sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Metal ucun yanı sıra kâğıt veya parşömen, yüzey astarları, bağlayıcılar ve çeşitli mineral katkıları tekniğin malzeme repertuarını oluşturmuştur (Raftery, 2026).

Gümüş uç veya çubuk, yüzeyle sürtünme sonucunda metal birikimi oluşturarak karakteristik ince çizginin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Artists ve Illustrators, 2017). Bunun gerçekleşebilmesi için çizim yüzeyinin uygun biçimde hazırlanması gerekir. Kâğıt ve parşömen gibi taşıyıcılar üzerinde uygulanan astar ve bağlayıcılar, yüzeyin dokusunu ve metal izini tutma özelliğini düzenlemektedir (Raftery, 2026). Tarihsel uygulamalarda hayvansal tutkallar ile tebeşir, kemik külü ve benzeri mineral maddelerin de yüzey hazırlığında kullanılabildiği belirtilmektedir (Raftery, 2026).

Bununla birlikte, genel Rönesans atölye uygulamaları ile Leonardo'nun kişisel malzeme kullanımı birbirinden ayrılmalıdır. Bir malzemenin dönemin metalpoint uygulamalarında kullanılmış olması, Leonardo tarafından da kullanıldığını tek başına göstermemektedir. Bu nedenle doğrudan belge veya malzeme analizi bulunmayan durumlarda söz konusu malzemeleri Leonardo'ya atfetmek yerine dönemin metalpoint yüzey hazırlama geleneği içinde değerlendirmek daha uygundur (Raftery, 2026).

7.2. Tarihsel Malzemelerin Günümüz Karşılıkları

Silverpoint'in günümüz eğitim ortamlarına uyarlanmasında temel mesele, tarihsel malzemelerin kimyasal olarak özdeş karşılıklarını bulmak değil, tekniğin çalışma prensibini sürdürebilecek işlevsel alternatifleri belirlemektir. Bu nedenle tavşan derisi tutkalı ile akrilik gesso, gümüş çubuk ile gümüş tel veya çağdaş silverpoint kalem, kemik külü ile kalsiyum karbonat ve parşömen ile pamuklu kâğıt arasındaki ilişkiler doğrudan eşdeğerlikten çok işlevsel uyarlama çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Akrilik gesso, tavşan derisi tutkalıyla kimyasal olarak aynı değildir; ancak uygun biçimde hazırlanmış bir yüzey üzerinde silverpoint çizimine elverişli bir zemin oluşturabilir (Raftery, 2026). Benzer biçimde gümüş tel veya çağdaş silverpoint kalemleri, tarihsel gümüş çubukların biçimsel olarak birebir karşılığı olmamakla birlikte sürtünme yoluyla yüzeye metal aktarma ilkesini korumaktadır (Artists ve Illustrators, 2017).

Kemik külü ile kalsiyum karbonat arasındaki ayrım daha belirgindir. Kemik külü, işlenme biçimine göre değişmekle birlikte büyük ölçüde kalsiyum fosfat içeren mineral yapılardan oluşurken kalsiyum karbonat kimyasal olarak farklı bir maddedir. Dolayısıyla kalsiyum karbonat, kemik külünün doğrudan kimyasal karşılığı değil, uygun yüzey formülasyonlarında benzer bir dolgu veya yüzey düzenleme işlevi üstlenebilecek alternatif olarak değerlendirilmelidir (Raftery, 2026). Pamuklu kâğıt da parşömenin doğrudan ikamesi değildir; ancak uygun astarlama ile metal izini kabul edebilecek erişilebilir bir çizim yüzeyi oluşturabilir (Artists ve Illustrators, 2017).

7.3. Tarihsel ve Modern Uygulamaların Karşılaştırılması

Silverpoint tekniğinin günümüz eğitim ortamlarında uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinde, tarihsel malzemelerin birebir yeniden üretilmesinden çok bu malzemelerin üretim sürecindeki işlevlerinin dikkate alınması önem taşımaktadır. Tarihsel süreçte kullanılan metal uçlar, hazırlanmış yüzeyler, taşıyıcı malzemeler ve çeşitli astar bileşenleri, metal izinin yüzeye aktarılması ve kalıcı hâle gelmesini sağlayan bütüncül bir teknik sistem oluşturmuştur. Günümüzde ise benzer işlevler, erişilebilir ve eğitim ortamlarında uygulanabilir çağdaş malzemeler aracılığıyla karşılanabilmektedir. Bu doğrultuda Tablo 1'de silverpoint uygulamasının temel tarihsel unsurları, bu unsurların özgün işlevleri, günümüzde kullanılabilecek alternatifleri ve söz konusu alternatiflerin eğitim ortamlarında tercih edilme gerekçeleri karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Karşılaştırma, tarihsel ve çağdaş malzemeler arasında maddesel özdeşlikten çok işlevsel eşdeğerliğin esas alınması gerektiğini göstermektedir. Modern eğitim malzemeleri Rönesans dönemindeki zeminlerin kimyasal ve fiziksel özelliklerini bütünüyle yeniden üretmese de silverpoint'in temel çalışma prensibini sağlayan koşulları oluşturabilir. Gümüş tel veya çağdaş silverpoint kalemleri metalin yüzeye aktarılması ilkesini sürdürürken, uygun astarlar ve dolgu maddeleri metal izini kabul edecek yüzeyin hazırlanmasına olanak vermektedir. Kemik külü, parşömen ve hayvansal bağlayıcıların tarihsel özellikleri ise modern alternatiflerle özdeş kabul edilmemelidir (Wallert, 2013; Artists ve Illustrators, 2017; Raftery, 2026). Böyle bir uyarlama, tarihsel üretim bilgisinin korunması ile çağdaş eğitim koşullarında yeniden yorumlanması arasında bir denge kurulmasına imkân verebilir.

Tablo 1. Tarihsel Silverpoint Uygulamasının Günümüz Eğitim Ortamlarına Uyarlanması

Tarihsel unsur	Tarihsel işlevi	Günümüzde kullanılabilecek alternatif	Eğitim ortamındaki gerekçe
Gümüş metal uç	Sürtünme yoluyla hazırlanmış yüzeyde metal izi oluşturma	Gümüş tel / çağdaş silverpoint kalem	Metal biriktirmeye dayalı temel çalışma prensibini korur (Artists ve Illustrators, 2017; Raftery, 2026).
Hazırlanmış çizim yüzeyi	Metal izini kabul eden kontrollü yüzey oluşturma	Akrilik gesso uygulanmış kâğıt	Tarihsel zeminle özdeş olmamakla birlikte silverpoint için işlevsel bir yüzey sağlayabilir (Raftery, 2026).
Kâğıt/parşömen	Çizimin taşıyıcı yüzeyini oluşturma	Astarlanmış pamuklu kâğıt	Parşömenin doğrudan karşılığı değildir; uygun hazırlamayla eğitim amaçlı taşıyıcı olarak kullanılabilir (Artists ve Illustrators, 2017).
Tarihsel yüzey astarı	Metal izinin yüzeyde görünür ve kalıcı hâle gelmesini destekleme	Ticari gesso / akrilik astar	Eğitim ortamında hazırlanabilir bir metalpoint yüzeyi oluşturabilir (Raftery, 2026).
Tebeşir/kemik küllü ve diğer katkıları	Zeminin doku ve yüzey özelliklerini düzenleme	Kalsiyum karbonat temelli uygun dolgu	Kimyasal eşdeğer değil, benzer yüzey işlevi sağlayabilecek bir alternatif olarak değerlendirilebilir (Raftery, 2026).

7.4. Günümüz Okullarında Uygulanabilir Bir Silverpoint Modeli

Silverpoint'in günümüz okullarında uygulanmasına yönelik olarak bu çalışmada literatüre dayalı bir uygulama çerçevesi önerilmektedir. Bu çerçeve deneysel olarak sınanmış bir öğretim modeli değil, tekniğin tarihsel çalışma prensibini koruyarak eğitim ortamına uyarlanmasına yönelik kavramsal bir öneridir.

Uygulamanın ilk aşamasında, metal izini kabul edebilecek uygun bir çizim kâğıdı seçilerek yüzey akrilik gesso gibi bir astarla hazırlanabilir. Yüzeyin metal ucun kontrollü hareketine izin verecek biçimde düzgün, ancak izi alabilecek ölçüde dokulu olması gerekir. İkinci aşamada, sınıf ortamında kullanılabilecek gümüş tel veya çağdaş silverpoint kalemiyle çizim aracı oluşturulur. Ardından öğrencilere metalpoint geleneğinin tarihsel bağlamı, Leonardo örneği ve tekniğin yüzeye metal aktarılmasına dayanan çalışma prensibi açıklanabilir.

Uygulama süreci basit geometrik biçimlerden çizgi ve ton çalışmalarına, ardından gözleme dayalı ve daha ayrıntılı çizimlere doğru ilerleyebilir. Öğrencilerin yalnızca çizim yapmaları değil, kullandıkları çağdaş malzemeler ile Rönesans dönemindeki malzemeler arasındaki farklılıkları değerlendirmeleri de sağlanabilir. Böylece etkinlik, teknik beceri ile sanat tarihi ve malzeme bilgisini bir araya getiren bir öğrenme deneyimine dönüşebilir. Sürecin öğrenci çalışmalarının sergilenmesi veya müze ve kültür kurumlarıyla ilişkilendirilmesiyle tamamlanması, tekniğin kültürel miras boyutunu okulun daha geniş öğrenme ortamına taşıyabilir.

7.5. Eğitim Yönetimi Açısından Uygulanabilirlik

Silverpoint'in çağdaş malzemelerle uyarlanması, yalnızca teknik bir değişiklik değil, okul düzeyinde planlanması gereken bir eğitim uygulamasıdır. Materyallere erişim, atölye koşulları, depolama, güvenlik, öğretmen hazırlığı, ders süresi ve müfredatla ilişkilendirme uygulamanın sürdürülebilirliğini belirleyen başlıca yönetsel unsurlardır. Pamuklu kâğıt, hazır astarlar ve çağdaş silverpoint araçlarının kullanılması, tarihsel uygulamanın eğitim ortamına uyarlanmasına olanak sağlayabilir (Artists ve Illustrators, 2017). Bununla birlikte, çağdaş malzemelerin her durumda daha düşük maliyetli, güvenli veya sürdürülebilir olduğu varsayılmamalı; seçimler okulun koşulları ve kullanılan malzemelerin özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

Bu uygulama, önceki bölümde geliştirilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesinin üç boyutunu somutlaştırmaktadır. Koruma, silverpoint'in temel çalışma prensibinin ve tarihsel bağlamının muhafaza edilmesini; aktarım, öğrencilerin tekniği uygulamalı olarak deneyimleyerek tarihsel sanat bilgisiyle ilişki kurmasını; yeniden yorumlama ise tarihsel malzemelerin çağdaş eğitim koşullarına uygun alternatiflerle yeniden yapılandırılmasını ifade etmektedir. Böylece tarihsel bir tekniğin sürdürülebilirliği, bütün özgün malzemelerin aynen kullanılmasına değil, temel üretim bilgisinin ve kültürel anlamının korunarak yeni eğitim koşullarında yeniden deneyimlenebilmesine dayanmaktadır.

Teknik uyarlamanın mümkün olması ise tek başına okul düzeyinde süreklilik sağlamaz. Uygulamanın kalıcı hâle gelmesi; yönetsel planlama, öğretmen desteği, kaynak tahsisi, müfredatla bütünleştirme ve kültür kurumlarıyla geliştirilecek iş birliklerini gerektirmektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde, tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğine yönelik eğitim yönetimi önerileri ele alınmaktadır.

8. Eğitim Yönetimine Yönelik Öneriler

Tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliği tek bir aktörün sorumluluğuna bırakılamaz. Önceki bölümlerde ortaya konulan kuramsal ve uygulamalı değerlendirmeler, tarihsel bilginin korunması, aktarılması ve yeniden yorumlanmasının okul yönetiminden öğretmen yetiştirmeye, müfredat politikalarından kültür kurumlarıyla iş birliğine uzanan çok düzeyli bir yapı gerektirdiğini göstermektedir. Bu çalışmada önerilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesi de kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliğini bu üç boyutun kesişiminde ele almaktadır. Metalpoint/silverpoint ve Leonardo da Vinci örneği üzerinden yapılan değerlendirmeler, kaynak tahsisi, kurumsal destek ve iş birliğine dayalı yönetişimin tarihsel sanat bilgisinin okul ortamında yaşatılmasında dikkate alınması gereken unsurlar olduğunu göstermektedir (Onan ve Öztürk, 2022; Hueneburg, 2016).

8.1. Okul Yöneticilerine Yönelik Öneriler

Tarihsel sanat tekniklerinin öğretim süreçlerine dahil edilmesi, öğretmenlerin bireysel girişimlerinin yanı sıra kaynak yönetimi, öğretimsel destek, müfredat koordinasyonu ve bu uygulamaları destekleyen bir okul kültürü gerektirmektedir (Blaikie ve Maras, 2024). Bu nedenle okul yöneticilerinin ayrı ve maliyetli laboratuvarlar kurmak yerine, mevcut görsel sanatlar atölyelerini metalpoint gibi geleneksel tekniklerin uygulanmasına imkân verecek biçimde düzenlemeleri daha uygulanabilir bir yaklaşım olabilir. Mevcut çalışma alanlarının belirlenmesi, gerekli malzemelerin ortak kullanıma sunulması ve uygun depolama koşullarının sağlanması bu kapsamda değerlendirilebilir (Blaikie ve Maras, 2024).

Fiziksel koşulların oluşturulması, öğretmenlerin bu teknikleri uygulayabilecek mesleki yeterliklerle desteklenmesiyle tamamlanmalıdır. Konuk sanatçı veya konservatörlerin katıldığı uygulamalar, kısa süreli atölyeler ve öğretmenler arası deneyim paylaşımı bu süreçte katkıda bulunabilir (Blaikie ve Maras, 2024; Bauguil, 2017). Benzer biçimde sanat öğretmenleri, sanat tarihçileri ve kültürel miras alanında çalışan uzmanların ortak çalışmalarına zaman ayrılması, tarihsel tekniklerin çağdaş öğretim uygulamalarıyla ilişkilendirilmesini kolaylaştırabilir (Bauguil, 2017). Öğrenci çalışmalarının sergilenmesi ve kültürel miras temalı etkinliklerin okul yaşamına dahil edilmesi de bu uygulamaların görünürlüğünü artırabilir (Bauguil, 2017).

Bu yaklaşım, kaynak yönetimi ile öğretim liderliğini bir araya getirirken öğrencilerin kültürel mirasla uygulamalı olarak karşılaşabilecekleri öğrenme ortamlarının oluşmasına katkı sağlayabilir. Böylece miras aktarımı sınırlı bir sanat etkinliği olmaktan çıkarak sanat, tarih ve kültürel miras arasında bağlantı kuran daha geniş bir eğitim yaklaşımına dönüşebilir (Bauguil, 2017).

8.2. Güzel Sanatlar Liselerine Yönelik Öneriler

Güzel sanatlar liseleri, sahip oldukları atölye altyapısı ve sanat eğitimi ağırlıklı programları nedeniyle tarihsel tekniklerin örgün eğitim içerisinde yeniden görünür hâle getirilebileceği uygun kurumsal ortamlardan biridir. Bunun için metalpoint'in bağımsız ve zorunlu bir ders olarak programa eklenmesi yerine mevcut resim ve desen atölyeleri, sanat tarihi dersleri, seçmeli çalışmalar, proje haftaları ve kültürel miras etkinlikleriyle ilişkilendirilmesi daha işlevsel olabilir (Onan ve Öztürk, 2022; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012).

Bu doğrultuda tarihsel üretim bilgisini çağdaş malzeme ve pedagojilerle bir araya getiren metalpoint uygulama modülleri geliştirilebilir. Öğrencilerin Leonardo'nun eserlerini yalnızca görsel olarak incelemeleri yerine tekniğin çalışma prensibini, kullanılan malzemeleri ve tarihsel bağlamını uygulama yoluyla deneyimlemeleri sağlanabilir (Blaikie ve Maras, 2024). Proje haftaları veya seçmeli etkinlikler kapsamında öğrencilerin metalpoint ya da karma tekniklerle özgün çalışmalar üretmeleri, tarihsel teknik ile çağdaş sanat pratiği arasında ilişki kurmalarına imkân verebilir (Blaikie ve Maras, 2024; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012).

Bu uygulamaların müze ve konservasyon kurumlarıyla yapılacak iş birlikleriyle desteklenmesi, öğrencilerin özgün eserlerle veya ilgili koleksiyonlarla karşılaşmalarını sağlayabilir (Bauguil, 2017). Böylece tarihsel tekniklerin öğretimi, yalnızca teknik beceri kazandırmaya yönelik bir atölye çalışması olmaktan çıkarak sanat tarihi, malzeme bilgisi ve kültürel mirasın birlikte ele alındığı deneyimsel bir öğrenme sürecine dönüşebilir (Blaikie ve Maras, 2024; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012; Bauguil, 2017).

8.3. Millî Eğitim Bakanlığına Yönelik Öneriler

Politika düzeyinde tarihsel sanat tekniklerinin görsel sanatlar eğitimine dahil edilmesi, bütün okullar için tek tip bir uygulamadan çok farklı altyapı ve öğretmen yeterliklerine uyarlanabilecek esnek bir yaklaşımı gerektirmektedir (Hueneburg, 2016; Blaikie ve Maras, 2024; Bauguil, 2017). Bu nedenle metalpoint'in bağımsız bir ders olarak programa eklenmesi yerine geleneksel sanat teknikleri, malzeme bilgisi ve kültürel miras eğitimi

içerisinde örnek bir uygulama olarak değerlendirilmesi daha uygun olabilir.

Görsel sanatlar öğretim programlarında tarihsel teknikleri sanat tarihi, malzeme, üretim süreci ve kültürel mirasla ilişkilendiren etkinliklere yer verilebilir. Farklı okul koşullarında uygulanabilecek kısa ve modüler etkinliklerin öğretmen kılavuzları ve dijital materyallerle desteklenmesi, okulların bu uygulamaları kendi olanaklarına göre uyarlamalarını kolaylaştırabilir (Blaikie ve Maras, 2024; Bauguil, 2017). Benzer biçimde yerel miras koleksiyonlarıyla bağlantılı seçmeli çalışmalar ve proje temelli etkinlikler, tarihsel tekniklerin disiplinlerarası bir çerçevede ele alınmasına olanak sağlayabilir (Blaikie ve Maras, 2024; Bauguil, 2017).

MEB düzeyinde müze, üniversite ve konservasyon/restorasyon birimleriyle okul iş birliklerini destekleyen mekanizmaların geliştirilmesi de öğretmenlerin uzmanlığa ve kültürel kaynaklara erişimini kolaylaştırabilir. Bu ortaklıkların tek seferlik geziler yerine öğretmen eğitimi, atölyeler, sergiler ve ortak projeleri kapsayan süreklilik taşıyan yapılar hâline getirilmesi önemlidir (Bauguil, 2017). Okullar arasındaki kaynak ve kapasite farklılıkları dikkate alınarak kaynak paylaşımını ve kurumsal ortaklıkları destekleyen politikalar geliştirilmesi, uygulamada erişilebilirlik açısından da önem taşımaktadır (Bauguil, 2017). Böyle bir yaklaşım, kültürel mirasın eğitimdeki görünürlüğünü artırırken merkezi politika ile okul düzeyindeki uygulama esnekliği arasında denge kurulmasına katkı sağlayabilir (Hueneburg, 2016; Bauguil, 2017).

8.4. Üniversitelere ve Öğretmen Yetiştirme Programlarına Yönelik Öneriler

Tarihsel tekniklerin eğitimde sürdürülebilirliği, bu teknikleri pedagojik uygulamalara dönüştürebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesiyle yakından ilişkilidir. Geleneksel tekniklerin öğretmen yetiştirme programlarında tamamen ortadan kalktığını ileri sürmek mümkün olmamakla birlikte, metalpoint dahil tarihsel tekniklerin görünürlüğünün ve uygulamalı biçimde deneyimlenmesinin artırılması, öğretmen adaylarının kültürel miras odaklı öğretim repertuarını genişletebilir (Hueneburg, 2016; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012; Gray, 2021).

Bu kapsamda tarihsel teknikler; çizim, malzeme bilgisi, sanat tarihi, atölye uygulamaları, müze eğitimi ve kültürel miras eğitimiyle ilişkilendirilebilir. Metalpoint uygulamalarının çizim ve eskiz dersleri içerisinde malzeme ve yüzey bilgisiyle birlikte ele alınması, öğretmen adaylarının tekniği tarihsel ve uygulamalı boyutlarıyla tanımalarına olanak verebilir (Hueneburg, 2016; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012). Müze, konservasyon laboratuvarı ve kültürel miras alanlarında gerçekleştirilecek çalışmalar da teorik bilginin gerçek miras bağlamlarıyla ilişkilendirilmesini destekleyebilir (Huppertz ve Lees-Maffei, 2012; Gray, 2021).

Üniversiteler yalnızca hizmet öncesi öğretmen yetiştirme açısından değil, görevdeki görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki gelişimi bakımından da işlev üstlenebilir. Kısa süreli kurslar, uygulamalı atölyeler ve okul-üniversite ortak projeleri aracılığıyla tarihsel tekniklerin çağdaş sınıflarda nasıl kullanılabileceğine ilişkin deneyim paylaşımı sağlanabilir (Hueneburg, 2016; Huppertz ve Lees-Maffei, 2012; Gray, 2021). Böylece öğretmenlerin mesleki repertuarı genişlerken üniversiteler, okullar ve kültür kurumları arasında kültürel mirasın aktarımını destekleyen daha sürekli bir iş birliği ağı oluşturulabilir (Huppertz ve Lees-Maffei, 2012; Gray, 2021).

8.5. Müzeler, Üniversiteler ve Yerel Kültür Kurumlarıyla İş Birliği

Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği yaklaşımı, tarihsel bilginin aktarımını yalnızca okulların sorumluluğu olarak görmemektedir. Müzeler, üniversiteler, konservasyon/restorasyon birimleri, sanatçılar ve yerel kültür kurumları; uzmanlık, koleksiyonlar ve uygulama olanakları bakımından okul temelli kültürel miras eğitiminin önemli paydaşlarıdır (Hueneburg, 2016; Bauguil, 2017).

Okul yöneticileri bu kurumlarla yalnızca gezi düzenlemeye dayalı ilişkiler yerine süreklilik taşıyan ortaklıklar geliştirebilir. Bu ortaklıklar uzman bilgisinin paylaşılması, özgün eserlerin incelenmesi, uygulamalı atölyeler, öğrenci üretimleri ve sergiler arasında bütünlük sağlayacak biçimde yapılandırılabilir. Öğretmen eğitimleri ve ortak kültürel miras projeleri de bu sürece dahil edilerek kurumlar arası iş birliği öğretim programlarıyla ilişkilendirilebilir (Bauguil, 2017). Böylece öğrencilerin tarihsel sanat tekniklerini yalnızca ders kitapları veya görsel örnekler üzerinden değil, özgün eserler, uzmanlar ve uygulamalar aracılığıyla tanımaları mümkün olabilir (Bauguil, 2017; Hueneburg, 2016).

Bu öneriler birlikte değerlendirildiğinde kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliğinin çok düzeyli bir yönetim anlayışı gerektirdiği görülmektedir. MEB müfredat ve kurumsal çerçeveyi oluştururken üniversiteler öğretmen yetiştirme ve mesleki kapasiteyi destekleyebilir; okul yönetimleri kaynakları, zamanı ve öğretimsel koşulları düzenleyebilir; öğretmenler pedagojik uygulamaları gerçekleştirebilir; müzeler ve kültür kurumları ise uzmanlık ve kültürel kaynak sağlayabilir. Bu yapı, kültürel mirasın sürdürülebilirliğini tek bir aktörün sorumluluğundan çıkararak politika, öğretmen yetiştirme, okul liderliği ve kültür kurumlarının eşgüdümünü gerektiren bir eğitim yönetimi meselesi olarak konumlandırmaktadır (Hueneburg, 2016; Blaikie ve

Maras, 2024; Bauguil, 2017).

9. Sonuç

Bu çalışmanın çıkış noktasını, tarihsel sanat tekniklerinde biriken üretim bilgisinin çağdaş eğitim ortamlarında nasıl sürdürülebileceği ve bu bilginin yeni kuşaklara aktarılmasında okul yönetimlerinin üstlenebileceği roller oluşturmaktadır. Metalpoint/silverpoint'in tarihsel yapısı, Leonardo da Vinci örneği, tekniğin çağdaş sanat eğitimindeki konumu ve günümüz malzemeleriyle yeniden uygulanabilirliği birlikte değerlendirildiğinde, kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliğinin yalnızca bir öğretim tekniğinin korunmasına indirgenemeyeceği görülmektedir. Bu süreç, tarihsel üretim bilgisinin korunmasını, eğitim yoluyla aktarılmasını ve çağdaş koşullarda yeniden yorumlanmasını sağlayacak kurumsal ve pedagojik koşulların birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.

Çalışmanın temel teorik katkısı, tarihsel sanat bilgisinin sürdürülebilirliğini eğitim yönetimi ve okul liderliği bağlamında kavramsallaştırmasıdır. Leonardo'nun kullandığı silverpoint/metalpoint, bu açıdan yalnızca tarihsel bir çizim tekniği değil, kültürel mirasın eğitim yoluyla aktarılmasının nasıl somutlaştırılabileceğini gösteren bir öğretim örneği olarak değerlendirilebilir. Çalışmada geliştirilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesi bu süreci üç boyutta açıklamaktadır: koruma, tarihsel üretim bilgisinin kaybolmasının önlenmesini; aktarım, bu bilginin eğitim yoluyla yeni kuşaklarla buluşturulmasını; yeniden yorumlama ise tarihsel tekniklerin kültürel anlamları korunarak çağdaş malzeme ve pedagojilerle ilişkilendirilmesini ifade etmektedir. Bu çerçeve ampirik olarak doğrulanmış bir liderlik modeli değil, politika, öğretmen yetiştirme, okul yönetimi ve kültür kurumları arasındaki ilişkileri açıklamak üzere bu çalışmada geliştirilen kavramsal bir öneridir (Hueneburg, 2016; Blaikie ve Maras, 2024; Bauguil, 2017).

Bu yaklaşım okul yöneticisinin rolünü de genişletmektedir. Tarihsel sanat bilgisinin eğitim ortamında yaşatılması; kaynak sağlama, öğretim liderliği, müfredat koordinasyonu, okul kültürünün geliştirilmesi ve kültürel mirasın aktarımını destekleyen iş birliklerinin kurulmasını birlikte gerektirmektedir. Bununla birlikte, bu sorumluluk yalnızca okul yöneticilerine yüklenemez. MEB, üniversiteler, öğretmenler, müzeler ve kültür kurumları arasında kurulacak iş birlikleri, kültürel mirasın okul ortamlarında süreklilik kazanması açısından belirleyici bir kurumsal zemin oluşturabilir. Dolayısıyla burada önerilen yaklaşım, ampirik olarak kanıtlanmış nedensel ilişkilerden çok, tarihsel sanat bilgisinin eğitim ortamlarında nasıl sürdürülebileceğine ilişkin kavramsal ve yönetsel bir çerçeve sunmaktadır.

Çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma kavramsal ve literatüre dayalıdır; Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesi ampirik olarak sınanmamış, önerilen silverpoint uyarlama modeli sınıf ortamlarında deneysel olarak test edilmemiştir. Ayrıca Leonardo'nun silverpoint uygulaması, tarihsel sanat tekniklerinin tamamını temsil eden bir örnek olarak değil, daha geniş kültürel miras ve eğitim yönetimi sorununu somutlaştıran bir vaka olarak kullanılmıştır. Bu sınırlılıklar, gelecekte önerilen liderlik çerçevesinin okul yöneticileri ve sanat öğretmenleri üzerinde sınanmasına, silverpoint uygulamalarının pilot okullarda incelenmesine ve öğrenci deneyimlerinin nitel veya karma yöntemlerle araştırılmasına zemin oluşturmaktadır. Farklı tarihsel sanat tekniklerinin aynı çerçevede ele alınması ve farklı okul türleri veya ülkeler arasında karşılaştırmalı araştırmalar yapılması da çerçevenin uygulanabilirliğinin değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak kültürel mirasın eğitimde sürdürülebilirliği, geçmişin değişmeden yeniden üretilmesine değil; tarihsel bilgi ve uygulamaların anlamı korunarak çağdaş öğrenme ortamlarında yeniden yaşatılmasını mümkün kılacak pedagojik, yönetsel ve kurumsal koşulların oluşturulmasına bağlıdır.

Araştırmacıların Katkı Oranı (Author Contributions)

Bu çalışma tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması (Conflict of Interest)

Bu araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Onayı (Ethics Approval)

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalar kapsamındadır.

Finansal Destek (Funding)

Bu çalışma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Kaynakça

- Adipah, S. K., Kquofi, S., Adom, D., & Panin, K. B. O. (2024). Enhancing the creative arts skill of generalist teachers in the Ga East Municipality, Ghana. *Futurity Education*, 225–244. doi:10.57125/fed.2024.06.25.12
- Ames-Lewis, F. (2010). Fra Angelico to Leonardo: Italian Renaissance drawings (London, British Museum, 22 April–25 July 2010, and Florence, Galleria degli Uffizi, 1 February to 30 April 2011) – Catalogue edited by Hugo Chapman and Marzia Faietti. *Renaissance Studies*, 25(2), 325–333. doi:10.1111/j.1477-4658.2010.00693.x
- Ankyiah, F. (2023). Exploring the role of leadership in art history. *Journal of Advanced Research in Leadership*, 2(1), 25–38. doi:10.33422/jarl.v2i1.530
- Apollonio, F. I., Foschi, R., & Gaiani, M. (2021). Three points of view for the drawing *Adoration of the Magi* by Leonardo da Vinci. *Heritage*, 4(3), 2183–2204. doi:10.3390/heritage4030123
- Artists & Illustrators. (2017, August 22). *How to do a silverpoint drawing*. Retrieved from <https://www.artistsandillustrators.co.uk/how-to/drawing/how-to-do-a-silverpoint-drawing/>
- Bauguil, M. H. (2017). *Examining the role of arts education partnerships in sustaining arts programs in California elementary schools* (Doctoral dissertation). San José State University, San José, CA. doi:10.31979/etd.8vr8-4rd4
- Blaikie, F., & Maras, K. (2024). Epistemologies and aesthetics of curriculum, pedagogical praxis and assessment in the visual arts: A comparative analysis of the International Baccalaureate Diploma Programme and the New South Wales Stage 6 Visual Arts Syllabus. *International Journal of Art & Design Education*, 43(1), 99–113. doi:10.1111/jade.12495
- Bolland, A. (1996). Art and humanism in early Renaissance Padua: Cennini, Vergerio and Petrarch on imitation. *Renaissance Quarterly*, 49(3), 469–487. doi:10.2307/2863363
- Ceballos, S. G., Aso, B., Neri, I. N., & Gracia, M. P. R. (2021). La sostenibilidad del patrimonio en la formación de los futuros docentes de Educación Primaria: Compromiso y práctica futura. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado Continuación de la Antigua Revista de Escuelas Normales*, 96(35.3), 87–108. doi:10.47553/rifop.v96i35.3.91437
- Cera, J. (2013). Teacher leadership in art education preparation. *Visual Arts Research*, 39(2), 93–103. doi:10.5406/visuartsrese.39.2.0093
- Cranston, J., & Kusanovich, K. (2012). The drama in school leadership. *Journal of Research on Leadership Education*, 8(1), 28–55. doi:10.1177/1942775112464958
- Deal, T. E., & Peterson, K. D. (2016). *Shaping school culture* (3rd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass. doi:10.1002/9781119210214
- Deer, F. (2014). The institutional and community capacity for Aboriginal education: A case study. *In Education*, 19(3). doi:10.37119/ojs2014.v19i3.137
- Demir, D. (2014). Introduction to İsmail Saray's Leonardo da Vinci. *Artmargins*, 3(3), 111–125. doi:10.1162/artm_r_00097
- Farago, C. (2019). 'Ingenuity' and Artists' Ways of Knowing. *Renaissance Futurities: Science, Art, Invention*.
- Fernández, J. A. L., Medina, S. R. U., Serrano, M. J. L., & García-Morís, R. (2021). Perceptions of heritage among students of early childhood and primary education. *Sustainability*, 13(19), 10636. doi:10.3390/su131910636
- Fiorani, F. (2022). Leonardo da Vinci studies: The state of the field at the 500th anniversary of the artist's death. *Renaissance Quarterly*, 75(1), 185–203. doi:10.1017/rqx.2021.333
- Gabriel, T., & Medina, A. (2022). Leadership alignment. *UNC Charlotte Undergraduate Research Journal*, 2(1). doi:10.55370/urj.v2i1.1425

- Gao, X., & Karin, K. (2024). Preserving and promoting cultural literacy through education of Chinese Sani folk songs in Kunming City, Yunnan Province. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 12(1), 148–154. doi:10.7575/aiac.ijels.v.12n.1p.148
- Gray, J. C. (2021). “*The many tinted woods*”: Building online teacher resources with photography collections. doi:10.32920/ryerson.14656854
- Grivet, C. S., Haj-Broussard, M., & Broomé, R. E. (2021). School administrators’ perspectives of French immersion programs. *Foreign Language Annals*, 54(1), 114–138. doi:10.1111/flan.12512
- Hakim, L. N., & Rahmawati, F. (2023). Puppet Hizbul Wathan as a media to introduce and strengthen leadership character in elementary school students. *Jurnal JPSPD (Jurnal Pendidikan Sekolah Dasar)*, 10(1), 43. doi:10.26555/jpsd.v10i1.a27502
- Hallinger, P. (2005). Instructional leadership and the school principal: A passing fancy that refuses to fade away. *Leadership and Policy in Schools*, 4(3), 221–239. doi:10.1080/15700760500244793
- Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. *Journal of Educational Administration*, 49(2), 125–142. doi:10.1108/09578231111116699
- Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, 86(2), 217–247. doi:10.1086/461445
- Hopson, R., Hotep, U., Schneider, D. L., & Turenne, I. G. (2010). What’s educational leadership without an African-centered perspective? Explorations and extrapolations. *Urban Education*, 45(6), 777–796. doi:10.1177/0042085910384201
- Hou, Y., & Cui, Y. (2019). Impact of instructional leadership on high school student academic achievement in China. *Asia Pacific Education Review*, 20(4), 543–558. doi:10.1007/s12564-019-09574-4
- Hueneburg, K. (2016). *A history of art education at Illinois State University* (Master's thesis). Illinois State University, Normal, IL. doi:10.30707/ETD2016.Hueneburg.K
- Huppertz, D. J., & Lees-Maffei, G. (2012). Why design history? A multi-national perspective on the state and purpose of the field. *Arts and Humanities in Higher Education*, 12(2–3), 310–330. doi:10.1177/1474022212467601
- Integration of science and art in the study of Renaissance art culture*. (2019). *Perspectives of Science and Education*, 41(5). doi:10.32744/pse.2019.5.5
- Ishimaru, A. M. (2012). From heroes to organizers. *Educational Administration Quarterly*, 49(1), 3–51. doi:10.1177/0013161X12448250
- Karasar, N. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (39. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Katz-Buonincontro, J., Phillips, J. C., & Arnold, N. W. (2015). Developing school leaders through the arts. *Journal of School Leadership*, 25(6), 1169–1202. doi:10.1177/105268461502500606
- Lasen, M., Skamp, K., & Simoncini, K. (2017). Teacher perceptions and self-reported practices of education for sustainability in the early years of primary school: An Australian case study. *International Journal of Early Childhood*, 49(3), 391–410. doi:10.1007/s13158-017-0200-x
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5–22. doi:10.1080/13632434.2019.1596077
- Lewis, R. J. (2011). *Elementary principals as reading instructional leaders in selected West Virginia schools* (Doctoral dissertation). West Virginia University, Morgantown, WV. doi:10.33915/etd.3030
- Lombardero, M., & Yllera, M. del M. (2019). Leonardo da Vinci’s animal anatomy: Bear and horse drawings revisited. *Animals*, 9(7), 435. doi:10.3390/ani9070435
- MacKinnon, K., Nandlal, S., & Alizadegan, M. (2025). Shifting perspectives of educational leadership: International students’ expressions of educational leadership through collage. *Journal of Research on*

- Martikainen, J. (2018). Art history as a dialogue: Drawing, painting, and sculpting as educational navigation between the present and the past. *The International Journal of Arts Education*, 13(3), 1–12. doi:10.18848/2326-9944/CGP/v13i03/1-12
- McInerney, P. (2003). Renegotiating schooling for social justice in an age of marketisation. *Australian Journal of Education*, 47(3), 251–264. doi:10.1177/000494410304700305
- National Gallery of Art. (2015). *Drawing in silver and gold: Leonardo to Jasper Johns*. Washington, DC: Author.
- Oliver, G. (2021). English as a second or other language-focused leadership to support English language learners: A case study. *Journal of Education*, 203(3), 616–629. doi:10.1177/00220574211054749
- Onan, B. C., & Öztürk, T. (2022). Teaching the alternative ceramic firing techniques to preservice visual arts teachers: A case study. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 85–113. doi:10.29329/ijpe.2022.426.6
- Papp, T. A. (2016). Teacher strategies to improve education outcomes for Indigenous students. *Comparative and International Education*, 45(3). doi:10.5206/cie-eci.v45i3.9302
- Paris, D. G. (2015). Using art-based ways of knowing to explore leadership and identity with Native American Deaf women. *In Education*, 21(2), 127–149. doi:10.37119/ojs2015.v21i2.261
- Phillips, V. (2025). Christian revelation in the photographic arts: Urban warfare, light as a borrowed metaphor, and Roman Bordun's *The Apartment After the Artillery Bombardment in Ukraine*. *Religions*, 16(2), 236. doi:10.3390/rel16020236
- De Raedt, N. (2016). Architecture and Renaissance. In M. Sgarbi (Ed.), *Encyclopedia of Renaissance philosophy* (pp. 1–14). Cham, Switzerland: Springer. doi:10.1007/978-3-319-02848-4_660-1
- Raftery, A. (2026). *Silverpoint: A Renaissance drawing tool*. Art Prof.
- Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. *Educational Administration Quarterly*, 44(5), 635–674. doi:10.1177/0013161X08321509
- Rowe, N. (2019). From global policy to tertiary pedagogy: Transformational thresholds for creative arts degrees. *Policy Futures in Education*, 18(3), 432–446. doi:10.1177/1478210319831839
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (4th ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Sergiovanni, T. J. (1984). Leadership and excellence in schooling. *Educational Leadership*, 41(5), 4, 6–13.
- Sharma, G., Kaur, M., Punj, S. K., & Singh, K. (2020). Biomass as a sustainable resource for value-added modern materials: A review. *Biofuels, Bioproducts and Biorefining*, 14(3), 673–695. doi:10.1002/bbb.2079
- The Barcelona Conference on Arts, Media & Culture 2023: Official conference proceedings*. (2023). doi:10.22492/issn.2435-9475.2023
- Tuna, S., & Çakır İlhan, A. (2024). Türkiye ve bazı Avrupa ülkelerindeki ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 72, 263–294. doi:10.21764/maeuefd.1418473
- UNESCO. (2024). *UNESCO framework for culture and arts education*. Paris, France: Author.
- Wallert, A. (2013). Function and meaning of a metalpoint drawing by Jan van Eyck. *ArtMatters: International Journal for Technical Art History*, 5, 62–78. doi:10.64655/AM.5.dt1965
- Warwick, G., & Taws, R. (2016). After Prometheus: Art and technology in early modern Europe. *Art History*, 39(2), 198–209. doi:10.1111/1467-8365.12234
- Williams, S. S. (2018). Developing the capacity of culturally competent leaders to redress inequitable outcomes: Increasing opportunities for historically marginalized students. *AIJ*, 8(1). doi:10.5929/2018.8.1.3
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. bs.). Ankara: Seçkin.

Kültürel mirasın sürdürülebilirliği, geçmişten günümüze aktarılan eserlerin korunmasının yanı sıra bu eserlerin ortaya çıkmasını sağlayan bilgi, beceri, teknik ve üretim pratiklerinin yeni kuşaklara aktarılmasını da içermektedir. Bu bağlamda sanat eğitimi, toplumların kültürel hafızasının korunması ve tarihsel üretim bilgisinin kuşaklar arasında aktarılması açısından önemli bir işleve sahiptir. Bununla birlikte çağdaş sanat eğitiminin değişen pedagojik yaklaşımlar, dijital teknolojiler, müfredat öncelikleri ve kurumsal koşullar doğrultusunda dönüşmesi, bazı tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarındaki görünürlüğünü sınırlayabilmektedir. Bu durum, kültürel miras niteliğindeki tarihsel üretim bilgisinin çağdaş eğitim koşullarında nasıl korunacağı, aktarılacağı ve yeniden yorumlanacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliği yalnızca öğretmenlerin bireysel tercihleriyle ilişkili değildir; müfredat, kaynak tahsisi, öğretmenlerin mesleki gelişimi, okul kültürü ve okul yönetiminin oluşturduğu kurumsal koşullar da bu süreçte belirleyici olabilmektedir. Bu nedenle kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği, sanat eğitiminin yanı sıra eğitim yönetimi ve okul liderliği açısından da incelenmesi gereken bir konudur.

Bu çalışmanın amacı, tarihsel sanat tekniklerinin eğitim ortamlarında sürdürülebilirliğini eğitim yönetimi perspektifinden incelemek ve Leonardo da Vinci'nin kullandığı metalpoint/silverpoint tekniğini tarihsel bir örnek olarak ele alarak okul yönetimlerinin kültürel mirasın korunması, aktarılması ve çağdaş eğitim ortamlarında yeniden yorumlanmasında üstlenebilecekleri rolleri kavramsal olarak değerlendirmektir. Çalışmanın özgün katkısı, tarihsel sanat tekniklerinin sürdürülebilirliğini yalnızca sanat tarihi, sanat eğitimi veya kültürel mirasın korunması açısından değil, okul liderliği ve eğitim yönetimi perspektifinden kavramsallaştırmasıdır. Leonardo da Vinci ve silverpoint tekniği bu bağlamda çalışmanın nihai odağını değil, tarihsel üretim bilgisinin korunması ve eğitim yoluyla aktarılmasına ilişkin daha geniş problemin somutlaştırılmasını sağlayan tarihsel bir örneği oluşturmaktadır.

Araştırma, kavramsal ve literatüre dayalı bir inceleme olarak yapılandırılmıştır. Sistematiik derleme veya meta-analiz niteliğinde olmayan çalışmada farklı disiplinlerde üretilen bilgi birikiminin ortak bir problem etrafında ilişkilendirilmesi ve açıklayıcı bir kavramsal yapı oluşturulması amaçlanmıştır. İncelenen literatür dört ilişkili alan etrafında ele alınmıştır. İlk olarak metalpoint ve silverpoint tekniklerinin tarihsel gelişimi, malzemeleri ve Leonardo da Vinci'nin uygulamaları; ikinci olarak tarihsel sanat tekniklerinin çağdaş sanat eğitimi ve kültürel mirasın aktarımındaki konumu; üçüncü olarak okul yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik; son olarak silverpoint tekniğinin temel çalışma prensiplerinin çağdaş okul koşullarına uyarlanma olanakları değerlendirilmiştir. Böylece sanat tarihi ve malzeme bilgisinden başlayan inceleme, sanat ve kültürel miras eğitimi üzerinden eğitim yönetimi ve uygulamaya uzanan disiplinlerarası bir kavramsal hat üzerinde yapılandırılmıştır.

Literatürün kavramsal sentezi sonucunda çalışmada Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği olarak adlandırılan üç boyutlu bir çerçeve önerilmiştir. Çerçevenin ilk boyutu olan koruma, tarihsel bilgi, teknik ve uygulamaların kaybolmasını önleyecek bilgi, materyal, arşiv ve uygulama koşullarının sürdürülmesini; aktarım, bu bilgi ve uygulamaların öğretmenler, öğrenciler ve kültür kurumları arasında dolaşıma sokularak yeni kuşaklarla buluşturulmasını; yeniden yorumlama ise tarihsel tekniklerin özgün kültürel bağlamları göz ardı edilmeden çağdaş materyaller, pedagojik yaklaşımlar ve öğrenme ortamlarıyla ilişkilendirilmesini ifade etmektedir. Kaynak yönetimi, öğretim liderliği, müfredat yönetimi, okul kültürü ve kültürel liderlik bu üç boyutun okul ortamında karşılık bulmasını destekleyen kurumsal ve teorik süreçler olarak ele alınmıştır. Önerilen kavramsal mekanizmada eğitim yönetimi süreçlerinin Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliğini desteklemesi; bunun öğretmenlerin uygulama kapasitesini geliştirmesi; tarihsel sanat tekniklerinin öğretim ortamına yeniden kazandırılması ve öğrencilerin kültürel mirasla uygulamalı olarak etkileşime girmesi yoluyla kültürel mirasın eğitim aracılığıyla sürdürülebilirliğine katkı sağlaması öngörülmektedir. Bununla birlikte söz konusu ilişkiler ampirik olarak doğrulanmış nedensel yollar değil, gelecekte sınanabilecek kavramsal önermelerdir.

Çalışmada silverpoint tekniği, önerilen çerçevenin eğitim ortamındaki olası karşılığını somutlaştırmak amacıyla ele alınmıştır. Tarihsel silverpoint uygulamasının tüm malzemelerinin aynen yeniden üretilmesi yerine, tekniğin temel çalışma prensiplerinin ve kültürel anlamının korunarak çağdaş okul koşullarına uyarlanabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda hazırlanmış çizim yüzeyleri, çağdaş silverpoint araçları ve uygulanabilir malzemeler kullanılarak sanat tarihi, malzeme bilgisi ve uygulamalı öğrenmenin bütünleştirilebileceği bir eğitim deneyimi önerilmektedir. Böyle bir uygulamada öğrencilerin yalnızca tarihsel bir çizim tekniğini deneyimlemeleri değil, tarihsel ve çağdaş malzemeler arasındaki farklılıkları değerlendirmeleri ve üretim bilgisi üzerinden geçmiş ile günümüz arasında ilişki kurmaları amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak kültürel mirasın eğitim yoluyla sürdürülebilirliği, geçmişteki tekniklerin değişmeden yeniden üretilmesinden çok, tarihsel bilgi ve uygulamaların anlamları korunarak çağdaş öğrenme ortamlarında yaşatılmasını sağlayacak pedagojik, yönetsel ve kurumsal koşulların oluşturulmasına bağlıdır. Bu süreçte okul yöneticileri tarihsel sanat tekniklerinin uzmanları olarak değil; kaynakları, öğretim süreçlerini, öğretmen kapasitesini, müfredatı, okul kültürünü ve dış paydaşlarla iş birliklerini kültürel mirasın sürdürülebilirliği doğrultusunda bütünleştiren örgütsel aktörler olarak konumlandırılmaktadır. Önerilen Kültürel Miras Odaklı Okul Liderliği çerçevesi ampirik olarak doğrulanmış yeni bir liderlik modeli değil, gelecekte okul yöneticileri, sanat öğretmenleri ve öğrenciler üzerinde yürütülecek nicel, nitel ve karma yöntemli araştırmalarla sınanabilecek kavramsal bir açıklama çerçevesidir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, eğitim yönetimi, okul liderliği, sanat eğitimi, metalpoint, silverpoint, Leonardo da Vinci.